

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Skerretninger

om

Kolding lærde Skole

i Skoleaaret 1848—49.

Af

Mag., Prof. **C. F. Ingerslev,**
Skolens Rector.

Kjøbenhavn.

Trykt hos F. D. Qvist, Bog- og Bodestrykker.

1849.

Efterretninger

om

Kolding lærde Skole

i Skoleaaret 1848—49.

af

Mag., Prof. C. F. Ingerslev,
Skolens Rector.

Kjøbenhavn.

Trykt hos J. D. Dvinsk, Bog og Modtrykker.
Bastuestræde Nr. 124.

Forend jeg i den sædvanlige Orden meddeler de almindelige Efterretninger om Kolding lærde Skole for afvigte Skoleaar, vil det uden tvivl være passende at forudsende en Skildring af Skolens Skjebne og Tilstand under Krigsbegivenhederne, navnlig i afvigte Sommer, fordi Adskilligt af det, der siden bliver at berette om Skolens Virksomhed o. s. v., har sin Aarsag i samme. Jeg giver denne Skildring med nogen Udførlighed, fordi jeg antager, at samme vil have endeel almindelig Interesse, da derved tillige meddeles en Episode af den Byes Historie under den fjendtlige Occupation, som har været Skueplads for en betydningsfuld Deel af Begivenhederne.

Den første Halvdeel af Skoleaaret henløb under den ved den forrige Baabensstilstand fremkaldte urolige og spændte Stemning, som den daværende uvisse Tilstand og Udsigten til Krigens Fornøylelse maatte være især paa et Sted, der ligger Begivenhedernes Middelpunct saa nær, og hvor Gemnytterne mere end andensteds ideligen holdtes i Bevægelse ved Efterretninger om det, der foregik i vor umiddelbare Nærhed. Naar hertil endnu foies det mere bevægede Liv, som Tilstedeværelsen af en forholdsviis talrig, tildeels veylende Garnison fremkalder i en saa lille By, saa vil man forstaae,

at selv denne Tid langt fra ikke frembød den ydre og indre No, som en Skole maa ønske for sin Virksomhed. Imidlertid stræbte vi efter Evne at overvinde disse Hindringer, og Underviisningen vilde ved en regelmæssig Fortsættelse i alt Væsentligt være bleven bragt til det samme Maal i dette Skoleaar som i de foregaaende. Men Forsynet vilde det anderledes.

Da i afvigte April Maaned vore Tropper trak sig tilbage fra Slesvig for den fjendtlige Overmagt, og da denne nærmede sig Byen, opmuntrede jeg alle Discipleue til at blive her, idet jeg deels antog, at Fjenden ikke vilde overskride Kongerigets Grændse, deels selv for dette Tilfælde haabede, at det skulde blive muligt, saaledes som det skete ifjor, at give idetmindste nogen Underviisning. Jeg tænkte ikke paa, hvor aldeles forskjellige Omstændighederne iaar skulde vorde. Saa Timer efterat Fjenden den 20de April havde besat Byen, blev det hele Skolelocale requireret til Alarmshuus for 200 Mand af 9de Bataillon, imedens 4 Officerer af samme inquarteredes hos mig. Ikke blot at alle Værelser naturligviis belagdes med Halm o. s. v., men disse urolige Gjester steiede og tumlede, kastede Worde og Banker ovenpaa hinanden for at gjøre Plads o. s. v., uden at Officererne kunde (jeg troer dog, de havde en ret god Villie) lægge synderligt Vaand paa dem. Den eneste Dør i nederste Etage, der var lukket, blev brudt op og nogle Penge fra stjaalne Skolens Bedel. Jeg haabede imidlertid, at denne Tilstand ikke skulde vare længe, hvorfor jeg tilfagde Discipleue, der paa et Par nær alle vare tilstede, til at møde om Mandagen den 23de, i det Haab, at jeg da vilde have faaet idetmindste en Deel af Localet til vor Raadighed. Men den 23de bragte os Begivenheder, som vi ikke havde anet, og som adspredte de fleste af Skolens Disciple, tilligemed andre af Byens Beboere, i forvirret Flugt til forskjellige Sider.

I lang Tid efter var al ordentlig Virksomhed fra Skolens Side en Umulighed. I de nærmest paafølgende Dage blev Skolelocalet atter benyttet som Allarmhus, indtil næsten den hele Bygning blev requireret for General Bonin og hans Stab, Bureauer o. s. v. Det var tilviisfø med bittere og piinlige Følelser at jeg saae ham holde Taffel i Sellenitetsfalen, hvor 1½ Aar tidligere Skolens uforglemmelige Belgjører, Kong Christian den 8de med sin ephøiede Dronning og vor nu regjerende allernaadigste Konge sad ved sit Taffel omgiven af troe danske Mand. Og Bitterheden mildnedes ikke ved at høre „Schleswig-Holstein meerrumschlungen“ spilles dertil i Skolegaarden, eller ved at see Personer som Augustenborgerne, Beseler o. s. v. iblandt Gjesterne. I de næste 14 Dage var Bygningen ligeledes opfyldt af den Baieriske og derefter af den Kurbesisske Stab*). Som Hedsjerne overhovedet viste sig hensynslose og bydende, saaledes handlede de aldeles ugenert med Skolelocalet. Uden at tale til mig derom tog man to af Klasseværelserne til Sygestuer for Soldater, der vare befængte med Udset, hvilket Brug siden fortsattes i nogen Tid. To andre Klasseværelser tog man til „Casino“ for Officererne af Garnisonen, imedens man requirerede Spilleborde o. s. v. fra Byen; Sellenitetsfalen blev Forraads-kammer for Marktenderen, som endog, da han fandt det mageligere, satte sin Ildgryde paa Gulvet i Salen og begyndte at koge, indtil jeg ved en alvorlig Protest fik ham fordreven derfra til det Kjøkken, jeg havde maattet overlade ham. Desuden bleve de øvrige Klasseværelser hyppigen benyttede til forskjellige Diensted, til Krigsret, Afholdelse af en Officeerexamen, Udersøgelse af Syge o. m. Engang maatte hele Skolelocalet ryddes for et

---

*) Resp. 8 Officerer med 32 Mand (Skrivere, Ordnantsler, Tjenere o. s. v.) og 6 Officerer med 12 Mand.

Ambulancelazareth, som skulde flyttes hertil; men dette blev dog ikke udført. Efter flere forgjæves Forsøg og Underhandlinger med Commandanten i Byen, som i lang Tid boede her, havde jeg erholdt Udsigt til at faae idetmindste en Deel af Skolelocalet stillet til min Naadighed, og var i Begreb med at opfordre de Disciple, der vare i Omegnen, til at komme tilbage for at deeltage i den Underviisning, vi da agtede at indrette*), da pludseligen den 21de Juni to af Overlægerne indfandt sig hos mig og meldte mig, at et af Lazaretherne her i Byen strax skulde flyttes til Skolebygningen. Mine Forestillinger derimod frugtede Intet: Commandanten var vel paa mit Partie, men „turde dog ikke modsætte sig Lægernes Fordring“, som de støttede paa, at det tidligere benyttede Locale var usundt. Jeg skrev da til General Prittwitz og bad Skolen fritaget for hiin ubehagelige Indquartering: subsidialiter begjerede jeg af ham, at øverste Etage ikke maatte blive requireret til samme eller lignende Diensted, imod at jeg indrettede 4 à 5 Værelser af min Bolig til Skolens Afbenyttelse; thi det var naturligtvis for denne, for at den igjen kunde komme i nogen Virksomhed, ikke for min personlige Bequemmelighed, at jeg begjerede Saadant. Imod Forventning svarede General Prittwitz mig, at Skolen skulde fritages for Lazarethet. Men samme Dag, som han skrev mig dette til, var det allerede indrettet her. Enden derpaa blev da, at man, efter at have søgt eller anstillet sig at søge et andet Locale, tilmeldte Overgeneralen, at det var absolut nødvendigt at bruge Skolen v. s. v., og at han derefter tilmeldte mig, at det nu maatte blive derved, men at han havde paalagt Commandanturen

---

*) De her i Byen tilskedelevende Disciple, omtrent 14, havde fra de første Dage i Mai Maaned erholdt 1 à 2 Timers Underviisning daglig af nogle af os Lærere hjemme i vore Boliger.

at holde over, at af øverste Etage Intet toges til lignende Diemeed; en Vedre, som mere end een Gang siden kom mig eller rettere Skolen til stor Nytte. Herefter bleve nu Disciplene sammenkaldte*); omtrent 30 kunde komme og disse erholdt i hele Juli Maaned en regelmæssig Underviisning af 4 Timer daglig. Localet bestod af 4 af mine Værelser samt af Bibliotheksværelset. Det var nødvendigt at indskrænke Underviisningen til dette Timeantal, deels fordi vi ikke havde Locale til alle Klasser paa een Gang**), saa at de derefter maatte fordeles paa Timerne 8—12 og 2—6, deels fordi under de daværende Omstændigheder Disciplene ingenlunde kunde antages ganske at have den Ro og Stillehed i Hjemmet, som udfordres til deres Forberedelse, og det derfor ikke gik an at paalægge dem alt det Arbejde, som under Underviisningens regelmæssige Fremfribden maa kræves af dem. Kun to Gange blev denne Underviisning afbrudt for nogle Timer: først den 6te Juli, da en saa stor Mængde af Saarede fortes til Skolebygningen (130 bleve forbundne, tildeels amputerede i samme), at Underviisningen maatte standse Kl. 10, ikke at tale om den Spænding, hvori vore Gemytter vare***); dernæst den 7de og 9de, da Skolen

*) Af Lærerne vare kun To bortreiste efter den 23de April, og disse kom tilbage et Par Dage efter 1ste Juli.

**) I den største Deel af denne Tid havde jeg endnu en Officer i Indkvartering.

**) Kl. 10 blev jeg af Overlægen Weber tvungen til at indbringe 2 af mine Værelser, hvor Skolen holdtes, til Lazareth „for saarede Officerer“, og min Protest samt Appellering til Commandanten hjalp „under disse overordentlige Omstændigheder“ Intet. Men et Par Timer efter flygtede den samme Overlæge bort fra de Saarede; de omhandlede Officerer vilde nok selv søres bort eller bleve bortsendte (den ene døde paa Veien til Haderslev) og saaledes blev der Intet af Lazarethet i øverste Etage, da om Natten Alle drog bort; 5 Saarede lod man ligge uden at sørge for dem i nogen Hensende.

atter blev Allarmhuus for endeel af de 3 her daværende Batailloner, af hvilke det meste Mandskab laae i Skolen, i Kirken og andre nærliggende Bygninger samt paa Pladsen omkring Skolebygningen. Dog blev her underviist i de fleste Timer ogsaa af disse Dage (en Fordring paa at erholde til Allarmhuus ogsaa de nu fer Skolen anvendte Varelses af 2den Etage afværgedes ved min paa General Brittwig's Ordre stottede Protest). Men det var isandhed under urolige Omgivelser at vi læste, omringede af c. 2000 Mand fjendtlige Tropper, ijsennem (tildeels over) hvilke, imedens de laae paa Jorden, vore Disciple maatte finde Veie til Skolen. Siden blev Lazarethet atter indrettet her, men meest brugt for de ideligen gjennempasserende store Transporter af Syge.

Ved Udgangen af Juli Maaned begyndte vi Sommerferien*), som for dette Aar blev indskrænket til 3 Uger. Tiden fra 21de til 31te August blev da anvendt til en Underviisning, som i nogle Fag (navnlig Historie og Geographie, Naturhistorie, Religion) skred fremad efter Planen, uden at der var Tale om nogen Repetition, i andre (især den grammatikalske Deel af Sprogunderviisningen samt Mathematik) gik ud paa en Opfriskelse, Repetition og Indovelse af det tidligere Læste. En Repetition af det Hele var ikke mulig, da mange af Disciplene i 3 Maanedes ingen Underviisning havde havt, og i 2 Maanedes næsten alle havde savnet den. I de tre sidste Dage af Maanedes blev navnlig i de sidstnævnte Fag afholdt en Prove, for det Meste i Overværelse af mig, men privatim i de sædvanlige Timer og uden nogen Afbrydelse i den regelmæssige Underviisning. Ministeriet havde nemlig bemyndiget mig til at modificere Formen for

---

*) Dette maatte skee strax, fordi Skolelocalet ikke turde benyttes førend det var reengjort, kalket og tildeels malet o. s. v.

Hovedexamen*) eller efter Omstændighederne ganske lade den bortfalde. Derefter blev Opflytningen, hvorom allerede den 30te Juli var forelobigen forhandlet, definitivt afgjort og Underviisningen for dette Skoleaar sluttet den 31te August. Efterat derpaa de anmeldte nye Disciple vare prøvede den 1ste September, begyndte Underviisningen for det nye Skoleaar Mandagen den 3die September.

Den lange Afbrydelse, som har fundet Sted i Underviisningen, har naturligviis maattet bevirke, at den i næsten alle Fag mangler Mere eller Mindre i at være skreden frem til det Maal, som den ellers vilde have naaet. Paa Opflytningen af Disciple har dette Hensyn dog i Regelen ingen Indflydelse udøvet; vi maae nu søge i dette og de følgende Skoleaar ved forenede Bestræbelser at oprette det Tabte saa godt som vi formaae det.

Det materielle Tab, som Skolen har lidt ved Occupationen, er ikke betydeligt. Under Beskydningen d. 23de traf 6 Kanonkugler Bygningerne, men avertede forholdsviis liden Skade. Ved den ene af dem, som næsten gik heelt igjennem den tykke Muur, rystedes Bygningen saaledes, at c. 60 Vinduesrunder faldt ud. For anden betydelig Molest lykkedes det siden at bevare Bygningen. Inventariet har lidt endeel ved de idelige Flytninger (det maatte tilsidst ganske flyttes bort), dog er Skaden ikke meget stor. Efter at have været benyttet som Lazareth har hele Skolelocalet maattet undergaae en betydelig Reengjørelse, Overkalkning o. dsl. Den hele Beføstning paa Bygninger og Inventarium, som kan ansees at være fremkaldt ved Occupationen, anslaaes til omtrent 190 Rbd. Skolens videnskabelige Samlinger have lidt noget, dog efter Omstændighederne ikke betydeligt Tab. Det

---

*) Fuldstændig og i den sædvanlige Form kunde den af let begribelige Grunde ikke holdes.

foraarjagedes meest derved, at jeg blev tvungen til at lukke op for Bibliotheksværelset, hvor jeg d. 20de April havde henbragt forskjellige Gjenstande fra Klasserne, fordi jeg troede dem sikke der. Jeg maatte indronne det først til en Officer af General Bonins Stab, siden til det Baierske Hovedquarteers Bureau. De Sidste tilkommer for det Meste Gren for at have stjaalet Mansas Kort*), Müllers Pasten**) og, hvad der gjor mig meest ondt, samtlige Disciples Tegnebestik (c. 20), som ligeledes vare af mig bragte derhen i Sikkerhed, da Soldaterne d. 20de April skulde ind i Bygningen. Endvidere har man ved at opbryde Skabene stjaalet en, dog ikke betydelig, Samling af Conchylier og et Par andre mindre Gjenstande. Et godt Skelet forlangte to af Insurgenternes Overlæger „tillaans“, men glemte efter Sædvane at levere det tilbage. Værdien af de for Skolen mistede Gjenstande fan i Alt anslaaes til omtrent 60 Rbd. De physiske Samlinger have Intet lidt.

---

*) Kortene over Beile og Standerborg Amter bleve den 24de April requirerede af Insurgenternes Stabschef Hauptmann Delius: jeg brændte dem da i Hast for ikke at vare nødt til at levere dem til Fjenden. De øvrige troede jeg sikke paa en af de øverste Hylde i Bibliotheket. Et Par statistiske Bærter maatte jeg ligeledes udløbere ifølge Sammes Requisition; disse bleve af den Preussiske Overintendant sendte til Insurgenternes Intendantur her for at leveres mig, men dette er trods flere Erindringer ikke skeet.

**) Gidsaftryk af Gemmer, der forresten lidet egnede sig for dem til at bortføres.

I. Disciplene.

Ved Udgangen af Skoleaaret 1847—48 var Antallet af Skolens Disciple 59. Af disse udgik inden det sidstforløbne Skoleaars Begyndelse 7, nemlig af VI Klasse J. Sprechler og P. Gad (begge for at dimitteres privat til Kjøbenhavns Universitet), L. Andresen; af II Kl. C. Schmidt og J. Lyse, af I Kl. W. Eilschou og A. Ohrt (denne Discipel døde kort efter). Derimod optoges ved Skoleaarets Begyndelse 7 nye Disciple, nemlig 1) Emil Bøllemose, 2) Alexis Hornemann, 3) Daniel Petersen, 4) Carl Brandt, 5) Ludvig Wimmer, 6) Carl Sophus Borch, 7) Julianus Søffding. Skoleaaret begyndte saaledes ligeledes med en Frequent af 59. Ved Begyndelsen af 2det Halvaar optoges Rasmus Storm. 3 Aarets Lob udmeldtes af forskjellige Marsager, tildeels hidrørende fra Krigsbegivenhederne, efterhaanden følgende 7 Disciple: A. Kralund, G. Bruun, S. Søns, S. Kragerop, P. Møhl, S. Sommer og S. Schmidt. Antallet af Skolens Disciple var derefter ved Udgangen af nu afvigte Skoleaar 53, saaledes fordeelte paa Klasserne*):

VII Klasse.

- 1) S. T. Schmidt (Gaardeier S. i Gram i Slesvig).
- 2) C. Solck (Kammerjunker, Herredsfoged S. i Fredericia).

VI Klasse.

- 1) S. Øvstgaard (Pastor D. i Haraldsted i Sjælland).
- 2) C. Fredsted (Proprietær F. i Hesselballe).
- 3) C. Riegers (Overtroiscommisair, Huusfoged, Branddirecteur R.

*) Af de herfra flygtede Disciple bleve 5 (Solck, J., E. og A. Borch, L. Wimmer) optagne i Metropolitanstolen, de 4 sidstnævnte interimistisk, den førstnævnte definitivt (see nedenfor). Disse Disciple findes derfor anførte baade iblandt Metropolitanstolens og denne Skoles Disciple.

paa N° 8). 4) E. Bøllefosse (Pastor B. i Hjorthund i Ribe Stift).

V Klasse.

1) L. Sabroe (afdøde Consistorialassessor S. i Kolding). 2) C. Iversen (afdøde Gaardeier J. i Stevst ved Haderslev). 3) S. Ingerslev (Skolens Rector). 4) St. Møhl (Kjebmand M. i Veile). 5) L. Müller (Kjebmand M. i Kolding). 6) A. Bryndum (Adjunct B.). 7) C. Ring (Møller R. i Skive). 8) M. Jørgensen (Klubvært, Borgerrepræsentant J. i Kolding). 9) G. Bryndum (Broder til Nr. 6). 10) C. Hertel (Provst Hertel i Eltang).

IV Klasse.

1) P. Bang (forhenvarende Adjunct B. i Kolding). 2) S. Eiler (afdøde Provst S. i Leirskov). 3) S. Wilstrup (Consistorialraad B. i Borris). 4) J. Borch (Cancellie- raad, Hospitalsforstander B. i Veile). 5) E. Kjær (Kammerraad K. paa Straarup). 6) L. Schwensen (Procurator S. i Kolding). 7) C. Nielsen (Proprietær R. paa Sorgefri). 8) A. Hertel (Broder til Nr. 10 i V Klasse). 9) A. Borch (Stadshauptmand B. i Kolding). 10) S. Holm (Pastor S. i Nonæs i Fyen). 11) S. Vaden (Landsvæsencommissair B. paa Kjærgaard i Ribe Stift). 12) G. Thune (Provst T. i Gærslund).

III Klasse.

1) L. Ingerslev (Broder til Nr. 3 i V Kl.). 2) C. Bekker (Skolelærer B. i Haderslev). 3) Th. Petersen (Provst B. i Smidstrup). 4) P. Petersen (Provst B. i Leirskov). 5) P. Warming (Kjebmand, Borgerrepræsentant B. i Kolding). 6) E. Borch (Broder til Nr. 9 i IV Klasse). 7) S. Bryndum (Broder til Nr. 6 og Nr. 9 i V Klasse).

8) N. Mazanti (Pleiejøn af Proprietær Ingwersen paa Aggersbøl). 9) Chr. Ehnhuus (Kammerassessor, Toldkasferer G. i Kolding). 10) E. Petersen (Kjobmand B. i Kolding). 11) J. Brandt (Vager B. i Kolding). 12) J. Ingwersen (Proprietær S. paa Aggersbøl).

II Klasse.

1) D. Petersen (Proprietær B. paa Dyrehavegaard ved Kolding). 2) S. Ulgaard (Profurator D. i Tanderup ved Ringkjøbing). 3) L. Blom (Skolelærer B. i Altrup i Slesvig). 4) S. Holm (Broder til Nr. 10 i IV Klasse). 5) A. Hornemann (Overinspecteur G. paa Augustenborg). 6) M. Friderichsen (Kjobmand F. i Kolding). 7) M. Bryndum (Broder til Nr. 6 og 9 i V Klasse og Nr. 7 i III Klasse. 8) P. Uzon (Møller U. i Dalby i Slesvig).

I Klasse.

1) L. Wimmer (Toldbetjent B. i Kolding). 2) C. Brandt (Broder til Nr. 11 i III Klasse). 3) R. Storm (Stedføn af Pastor Radeor i Tøns i Tjen). 4) S. Borch (Broder til Nr. 9 i IV Klasse og Nr. 6 i III Klasse. 5) J. Søffding (Coffardiecapitain Søffding i Kolding).

De tvende Disciple af VII Klasse indstillede sig i afgangige September Maaned til Afgangsexamens anden Deel (see nedenfor) og afgik derefter fra Skolen: Antallet af dennes Disciple blev altsaa 51.

Ved det nu begyndte Skoleaars Begyndelse*) ere 9 Disciple optagne i Skolen, saa at Antallet ved Begyndelsen af samme er 60.

*) Da disse Skolefæretninger udkomme sildigere end sædvanligen (hvortil Aarsagen ligger i den fjendtlige Occupation og dens Følger), kunne de endnu omfatte dette Moment og et Par andre; det Nærmere vil dog først blive meddeelt i Indbydelseskriftet for det nu begyndte Skoleaar.

II. Lærerpersonalet.

I August Maaned f. A. ansøgte Adjunct P. Buch om Dispensation fra sine Embedsforretninger paa 1 Aar for at kunne erhverve Magistergraden, og subsidialiter om Forslyttelse til Nykjøbing Kathedralstole. I følge denne subsidiære Ansøgning blev Adj. Buch under 9de October f. A. forflyttet til Nykjøbing og fratraadte sine Functioner her omtrent i Midten af October. Under 25de Novbr. f. A. blev polytechnisk Candidat J. S. Johnstrup beskikket til Adjunct ved denne Skole*) og til ham overdraget Underviisningen i de øverste Klasser i de hidtil af Adj. Buch besørgede Fag: den øvrige Deel af Underviisningen i disse Fag deelttes imellem Adj. Witttrup (Mathematik) og Læmlærer Cand. theol. Jensen (Naturhistorie). Adj. Johnstrup kunde først efter Nytaar tiltræde sit Embede, hvorfor de ham anviste Fag i Mellemtiden for det Meste maatte hvile og de til samme henlagte Timer besørges ved Vicariering af de øvrige Lærere, der naturligviis i samme læste hver sit Fag**). I den øvrige Deel af Skoleaaret skulde da hine Fag successtvt have Erstatning ved en forholdsmæssig temporær Forøgelse af det til dem henlagte Timeantal. Denne Erstatning er imidlertid kun i ringe Grad bleven dem til Deel, fordi Underviisningen ved Krigsbegivenhederne blev afbrudt i den største Deel af de Maaneder, i hvilke samme skulde være givne: disse Fag have saaledes havt en særegen ugunstig Skjebne i dette Skoleaar.

---

*) Adj. Johnstrup er ansat med et personligt Gagetillæg af 200 Rbd. aarlig saalænge han er Adjunct.

***) Til den interimistiske Fordeling og Anordning af dette Hele havde Ministeriet bemyndiget mig.

Underviisningen har siden Nytaar*) været saaledes fordeelt paa Skolens Lærere:

Rector, Prof. Ingerslev: Latin og Græsk tilligemed Oldsager, Litteraturhistorie o. s. v. i VII Kl., Fransk i VI Kl., Græsk i V Kl.	22	Timer.
Overlærer Troiel: Dansk, Latin, Græsk og Tydsk i VI Kl., Latin i III Kl.	29	—
Adjunct Bryndum: Historie og Geographie i II—VII Kl.	23	—
Adjunct Jürgensen: Historie og Geographie i I Kl., Regning i I og II Kl., Hebraisk i VI og VII Kl.	17	—
Adjunct Wittrup: Religion i I—VI Kl., Mathe- matik i III og IV, Geometrie i V Kl.	26	—
Adjunct Müller: Dansk i I—III Kl., Tydsk i I og II Kl.	23	—
Adjunct Rønne: Dansk i IV og V Kl., Tydsk i III—V Kl., Fransk i II—V Kl.	24	—
Adjunct Smith: Latin i IV og V Kl., Græsk i IV Kl.	24	—
Adjunct Johnstrup: Arithmetik i V Kl., Mathe- matik og Naturlære i VI og VII Kl., Natur- historie i V og VI Kl.	23	—
Timelærer, Cand. theol. E. Jensen: Naturhistorie i I—IV Kl., Kalligraphie i I—IV Kl., Teg- ning i I—III Kl.	26	—

*) For denne Tid havde, imedens i det Hele den samme Fordeling fandt Sted, enkelte Fag, navnlig Græsk og Hebraisk i VII Klasse, Latin i VI og V Kl., havt 2 à 3 Timer ugentlig mere end her er ansat, hvorfor det sædvanlige Timeantal i den øvrige Deel af Skoleaaret blev formindsket med 1 Time (see ovenfor).

Desuden er af Adjunct Bryndum givet Underviisning i 6 ugentlige Timer i Gymnastik*), af Adjunct Wittrup i 5 ugentlige Timer i Sang, af Cantor Rasmusen i 4 ugentlige Timer i Musik**).

III. Timefordelingen.

Underviisningstiden har i den siden Nytaar forløbne Deel af Skoleaaret (see S. 15 Anm.) været saaledes fordeelt paa Underviisningsfagene i de forskjellige Klasser, som nedenstaaende schematiske Oversigt viser:

Klasse.	Danf.	Spil.	Frans.	Latin.	Græsk.	Geogræf.	Religion.	Sthorie.	Geographie.	Mathemat. og Regning.	Naturhistorie.	Naturfæ.	Staligraphie.	Tegning.	Gymnastik.	Sang.	Musik.	Sum.
I.	6	6					3	3	3	4	2		4	3	2			36
II.	4	4	7				3	2	2	4	3		3	2	2			36
III.	3	2	3	11			2	2	2	3	2		2	2	2			36
IV.	2	2	2	9	6		2	2	2	4	2		1		2			36
V.	2	2	2	8	6		3	2	2	5	2				2			36
VI.	2	2	2	8	4	2	3	2	2	5	2	2			2			38
VII. ^{***}	2			8	6	1		3		6		4			2			32
Sum	21	18	16	44	22	3	16	16	13	31	13	6	10	7	6	5	4	250

Til den paa høire Side af dette Schema staaende Sum, som angiver Antallet af enhver Klasse's samtlige Underviis-

*) Med nogen Understøttelse af Politichefjent, Dannebrogsmænd Hartmann, som efter Dvarteermester Schmidts Død blev antagen dertil imod den sædvanlige Godtgjørelse for Timelærere.

***) Overlærer Troiel og Adjunct Wittrup have erholdt særegen Godtgjørelse for de over 24 ugentlige overskydende Timer.

****) Denne Klasse's Timer har været saaledes fordeelte, at den har haft hveranden Eftermiddag fri.

ningsstimer, maa endnu foies: for de Disciple, som dertil have Anlæg (i afvigte Skoleaar 37) 2 Timer egentligen til Underviisning i Sang, samt for 7 Disciple hver 1 eller $\frac{1}{2}$ Time til Underviisning i Musik. Disse Timer ere ikke regnede med ved Angivelsen af Klassernes Timeantal, fordi i dem Klasseinddelingen ikke følges og fordi ikke Alle deeltage deri.

IV. Underviisningen.

1. I Henseende til de Lære- og Læsebøger, der lægges til Grund for Underviisningen, er skeet følgende Forandringer: Fra 1ste Septbr. 1848 er Silfvoerbergs Latiniske Læsebog benyttet i III Kl. istedetfor Grotefends, Jürs's og Kungs Deutsche Dichter ved Underviisningen i Tydsk i VI Kl. istedetfor Schillers Gedichte; fra IV Kl. af successivt ere Sibberns Franske Stiløvelser indførte istedetfor Borrings, og Mundts Geometrie istedetfor Doppermanns*). Fra det nu begyndte Skoleaar af benyttedes endvidere Lorenzens Tydske Stiløvelser istedetfor Bresemanns.

2. Ifølge Lærernes eenstemmige Erklæring indstilledes det til Ministeriet og bifaldtes derefter af Samme, at man fremdeles i VI Kl. i denne Skole ikke giver daglige Charakterer ved Underviisningen, og at ligeledes de hidtil brugelige maanedlige Charakterer bortfalde, hvorimod for hver Maaned indføres i Disciplenes Charakterbøger en almindelig Dom over deres Flid, Fremgang og Sædelighed; Omflytning finder derefter i samme Klasse kun een gang om Aaret Sted, efter Halvaarsexamen. Skulde imod Forventning en strengere Control i Henseende til Disciplenes Flid og Sædelighed

---

*) Den sidste Forandring bestemtes senere efter Forslag af vedkommende Lærere.

vise sig at være fornødne, er Rector dog bemyndiget til at lade samme strax indtræde, eftersom han dertil finder Anledning. — Duntrent fra Midten af Skoleaaret blev det bestemt, at i Fremtiden enhver Discipel skulde i sin Charakterbog erholde — i Regelen for hver Maaned — Charakter for Gymnastik og Sang, paa det at ogsaa Forældrene kunde ved en bestemt fortløbende Angivelse erholde Kundskab om den Flid og Fremgang, som Discipleue udviste ved begge de nævnte Øvelser. Dog antog man det rigtigst, at samme ikke toges med i Beregning ved den maanedlige Hovedcharacters Uddragning.

3. Planen for Underviisningen var i alt Væsentligt den samme, som hidtil er bleven fulgt og som for det Meste er tidligere i Efterretningerne for denne Skole bleven nærmere beskrevet (see især Est. fra 1847). Ved Skoleaarets Begyndelse blev, efterat et paa min Anmodning af Overlærer Troiel forfattet Udkast til en Plan for Underviisningen i Dansk havde været Gjenstand for Overveelse og Døftelse imellem Lærerne i Faget (Adjuncterne Müller og Rønne samt Overlærer Troiel) og mig, en derpaa bygget speciellere Plan*) vedtagen at skulle følges. Ligeledes blev, i Erkjendelse af Vigtigheden, ja Nødvendigheden af, at ved Underviisningen af de forskjellige Lærere i Dansk fulgtes de samme Regler i Henseende til Rettskrivningen, en Overeenskomst heri truffen og vedtagen af Lærerne i Faget samt mig: til Grund for samme lagdes den Bestemmelse, hvorom vi alle vare enige, at følge den sædvanlige brugelige Rettskrivning, og i det Hele at holde sig til de af Wolle (Regler og

---

*) Jeg haaber i næste Skoleaaretrætninger at kunne meddele denne i Forbindelse med en fuldstændig og nogenlunde detailleret Plan for Underviisningen i det Hele: til det Sidste synes, allerede formodentlig de to sidste Aars Forskyrrelser, endnu ikke ganske den ønskelige Erfaring at være vunden.

Bestemmelser for det Danske Sprogs Orthographie) opstillede Regler. — For Underviisningen i Religion blev efter vedkommende Lærers Ønske og Mening den Forandring i den hidtil fulgte Anordning indtil Videre bestemt, at Balle's Lærebog læses i følgende Orden: II Kl. 1 og 6 Kap., III Kl. 2, 3, 4 Kap., IV Kl. 5, 7, 8 Kap., samt at af Fogtmanns Lærebog i V Kl. læses § 1—10 og § 59—97, Resten i VI Kl. Ved Underviisningen i Bibelhistorie har man hidtil paa begge Trin af samme begyndt med det gamle Testaments Historie, saa at denne i den større Lærebog (Kalkars) læstes i III—V Klasse. Heraf opstod imidlertid den Ulempe, at der for Disciplene, naar de i VI Klasse skulde samle Kundskaben om det gamle Testaments Historie og ved Afgangsexamen gjøre Rede for samme, kom til at ligge 2 à 3 Aar imellem dette og den Tid, da de bleve underviste deri. Ved en forandret Anordning vilde vistnok det Samme blive Tilfældet med det nye Testaments Historie: men deels er denne lettere og indeholder mindre Stof, som bliver Gjenstand for egentlig Læren eller idetmindste for Opbevarelse i Hukommelsen, deels bliver den tidligere vundne Kundskab deri vedligeholdt i friskere Minde ved Bibellæsningen og ved Læsningen af et Evangelium i Grundsproget. Det blev derfor indtil Videre bestemt, at man af Kalkars Lærebog, som indtræder med III Kl., læser i denne og IV Kl. det nye Testaments Historie og derefter fra V Kl. af det gamle Testaments. Begge de nævnte Forandringer ved Underviisningen i Religion og Bibelhistorie kunde dog i afvigte Skoleaar ikke ganske iværksættes. — For Underviisningen i Mathematik bestemtes, at af Arithmetik læses i III og IV Kl. Steens Elementer, i V Kl. Gallensens Arith. 4de, 5te og 10 Kap., i VI Kl. B. 6te, 7de, 9de og 11te Kap., i 2det Aar Resten, i VII Kl. repeteres det Hele; af Mundts Geometrie læses i IV Kl. Indledningen og 1ste Deels 1ste Afsnit, i V Kl. indtil 2den

Deels 5te Kap., i VI Kl. B Resten, i VI Kl. A samt i VII Kl. Trigonometrie, Stereometrie, Astronomie o. s. v. — For Underviisningen i Naturhistorie bestemtes følgende Anordning: I Kl. Pattedyr og Fugle efter Strom; fra II Kl. af bruges Bramsens og Dreiers Lærebog, dog med Henviisninger til Stroms Bog, saaledes at i II Kl. læses Pattedyr og Fugle, i III Kl. Krybdyr og Fiske, i IV Kl. Leddyrene, i Sommersemestret botanisk Terminologie og det Linnæiske System, i V Kl. Bløddyrene samt i Sommersemestret Botanik, i VI Kl. B en Oversigt over Menneskets Anatomie og Physiologie samt Repetition af Zoologien og Botaniken, i VI Kl. A tillige Mineralogie med specielt Hensyn til Danmarks geognostiske Forhold.

4. Ved en Circulairskrivelse af 23de Decbr. f. A. til de lærde Skolers Rectorer, havde Ministeren for Kirke- og Underviisningsvæsenet, Prof. Dr. Madvig, meddeelt adskillige Saagtagelser og Bemærkninger, som han ved, ifølge sin tidligere Stilling som Underviisningsinspector (see nedenfor), at besøge endeel af de lærde Skoler og tildeels overvære Underviisningen i samme havde havt Leilighed til at gjøre. Vi have meent ikke bedre at kunne paastjonne den Omhu og Interesse for Sagen, hvorefter denne Skrivelse vidner, og den Humanitet, hvormed samme er affattet, end derved, at vi have gjort sammes Indhold til Gjenstand for omhyggelig Overveielse og fælleds Drostelse. Ifølge denne blev i Anledning af den nævnte Circulairskrivelse*) følgende Bestemmelser tagne paa Lærersforsamlingen d. 1ste Martz: A) Med Hensyn til Circulairskrivelsens § 3: a) Man vil, endnu

---

*) Da det ubentvivl vil interessere Adskillige ogsaa i en videre Kredse at lære samme at kjende, og da Endeel deraf har almindelig Interesse, saa meddeles samme nedenfor fuldstændigen som Bilag.

mere end hidtil er skeet, lade indtræde en umiddelbar Bestræbelse for at lede Disciplene til at erhverve sig Glossekundskab i de fremmede Sprog, og til den Ende især i de nederste og mellemste Klasser gjøre dem det til Pligt at forberede sig saaledes, at de til hver paagjældende Time kunne, uden at see i Bogen, angive hvad ethvert af de i en vis dertil valgt Deel af deres Lectie forekommende Ord betyder paa Dansk (det antages i Almindelighed at ville blive for besværligt for Disciplene, hvis man vilde gjøre denne Fordring til dem for hele Lectien). h) For tidligen at vænne Disciplene til at arbejde paa egen Haand og til ved egen Hjælp at finde ud af noget Nytt, skulle i Fremtiden Lectierne i Tydsk Bæsebog fra IV Kl. af ikke forud oversættes for Disciplene, men opgives dem til Selvføberedelse*); det Samme vil i Regelen skee med Lectierne i Cæsar i IV Kl. i det sidste Halvaar samt i den lettere Tale af Cicero, som i V Kl. pleier i det sidste Halvaar at læses (men som hidtil for en Deel er bleven først læst extemporalt). Dog forudsættes herved, at Lectiernes Længde indskrænkes med Hensyn hertil, ligesom Saa-dant ikke bør udelukke, at Læreren forud giver Disciplene nogen Oplysning om enkelte vanskelige Steder, historiske eller antiqvariiske Gjenstande o. desl. At begynde tidligere med Selvføberedelse, ansees ikke for tilraadeligt. — B) Med Hensyn til Circul. § 4: Brug af Korter uden Navne skal ved Examinationen i Geographie, navnlig ved Examina, herefter finde Sted i større Udstrækning end hidtil**).

5. Som det allerede ovenfor (S. 9) er bemærket, har den indtrufne lange Afbrydelse af Underviisningen nødvendig-

*) Dette er hidtil skeet i VI Kl. med Lectierne i Fransk og Tydsk, for en stor Deel i Latin og tildeels i Græsk.

***) Formedelst Underviisningens Forstyrrelse ved Krigsbegivenhederne ere disse Bestemmelser naturligviis iaar kun lidet komne til Udførelse.

viis maattet have den Virkning, at noget, i visse Fag ikke lidet Mindre er blevet læst end ellers vilde have været Tilfældet*); isærdeleshed ere derved de friere Dvelfer, der pleie at udgjøre en væsentlig Deel af de Midler, ved hvilke Skolen stræber at føre Disciplene fremad til det foresatte Maal, blevne meget indskrænkede. Navnlig gjelder dette om den extemporale Læsning af Latinske og Græske Forfattere i VII Klasse, hvilken i det sidste Halvaar næsten ganske er bortfalden.

V. Oversigt over det i Skoleaaret Læste**).

Dansk.

I Kl. har læst Molbechs Læsebog forfra til S. 84 og de 3 første §§ af Oppermanns Grammatik, samt lært nogle Smaadigte udenad af Barfods poetiske Læsebog. 3 Stile egentligen. — II Kl. har brugt de samme Læsebøger og repeteret Oppermanns Grammatik med endeel Udvidelser, der umiddeligen tilføiedes af Læreren. 2 Stile egentligen. — I III Kl. benyttedes Holst's profaiske Læsebog til Oplæsning og Analyse og Barfods poetiske Læsebog meest til at lære fædrelandshistoriske Digte udenad, hvilke, saavidt muligt, omfattedes af Disciplene i Prosa. 2 Stile egentligen. — IV Kl. De to Timer egentlig have været fordeelte imellem Stil (hver anden Uge en Udarbeidelse hjemme, hver anden

*) De fraværende (e. 30) Disciple have desuden, med enkelte Undtagelser, naturligtviis ikke læst, hvad der blev gennemgaaet i Juli Maaned.

***) I Henseende til den toaarige VI Kl. maa bemærkes, at samme i dette Skoleaar kun har bestaaet af een Afdeling, nemlig B, eller de Disciple, som ved Skoleaarets Begyndelse rykkede op i samme. En Følge heraf er, at Skolen i det nu begyndte Skoleaar ingen VII Kl. har.

Uge en Oversættelse fra Tydsk eller Fransk paa Skolen) og Gjennemgaaen af Borgens Veiledning indtil Lect. 22; tillige ere Dvelfer anstillede i mundtligt Foredrag; flere Digte ere lærte udenad. — V Kl. Fordelingen har været som i foregaaende Klasse; Borgens Veiledning indtil Læren om Afhandlinger. Enkelte Digterværker ere forelæste og gjennemgaaede af Læreren. — VI Kl. I Borgens Veiledning er gjennemgaaet Afsnittet om Afhandling og Disposition. Hver anden Uge er en Stil skreven hjemme, sædvanlig efter forud udarbejdet og rettet Disposition. Et Par Gange er en heel Dag paa Skolen anvendt til en noget større Udarbejdelse. Enkelte mindre extemporale Dvelfer. Litteraturens Historie forfra til Christian VI's Død er gjennemgaaet, nærmest efter Thortsen; de fleste tilsvarende Litteraturprover i Flors Læsebog ere læste, ved de vigtigste Forfattere (f. Ex. Holberg) en Deel Mere. — VII Kl. Hver anden Uge er en Stil udarbejdet hjemme; nogle Gange en mindre Opzave i Lærerne paa Skolen. I 1 Time ugentlig er Thortsens Litteraturhistorie lært lectievís, indtil Christian VIII's Tid; det Øvrige blev blot gjennemlæst (paa Grund af Tidsforholdene). For det Meste ere tilsvarende Sprogprover gjennemlæste og tildeels gjennemgaaede (med sproglige og æsthetiske Bemærkninger). Desuden er gjennemgaaet Rask's Afhandling om den danske Grammatik's Endelser af Islandsk forklarede; af Nutidens vigtigste Forfattere blev læst og tildeels gjennemgaaet flere Digterværker, Digte, Taler og Afhandlinger.

Tydsk.

I Kl. Af Rungs mindre Tydske Læsebog ere de første 61 Sider læste og af Hjorts Grammatik Hjelpeverberne, som ere indøvede ved Wolles Materialier. — II Kl. har læst samme Læsebog fra S. 103—209, i Hjorts Grammatik Substantivernes og Adjectivernes Declination samt repeteret det

i forrige Aar Læste (Berbernes Conjugation). Hvad der er læst i Grammatiken er indøvet ved Wolles Materialier. — III Kl. I Jürs og Rungs Læsebog for Mellemklasserne er læst fra S. 1—40. I Grammatiken er Formlæren fuldendt, og det Hele repeteret samt indøvet ved Wolles Materialier. — IV Kl. Jürs og Rungs Læsebog S. 93—131. De vigtigste Affnit af Syntaxen efter Hjorts Grammatik ere læste indtil § 703. Øvelser i at oversætte fra Dansk til Tydsk ere foretagne efter Bresemanns Stileøvelser; derimod have skriftlige Øvelser kun været meget sjeldne, paa Grund af de ugunstige Tidsforhold. — V Kl. Af Jürs og Rungs Læsebog er gennemgaaet fra S. 159—204; Syntaxen er fuldendt efter Hjorts Grammatik, med de samme Øvelser, som i foregaaende Klasse. Denne Klasse har oftere skrevet Extemporalstile paa Skolen. — VI Kl. Jürs und Rung Deutsche Dichter S. 1—139 (hvoraf en Deel extemporalt) med de tilsvarende litterære Notitser (S. XI—XXXI) og en Deel af Anmærkningerne. Schillers Die Jungfrau v. Drleans for det Meste extemporalt. Stil er skreven hjemme een Gang ugentlig (Bresemann S. 102—112, 133—142; Lorenzens Stileøvelser S. 23—26); desuden i hver Stiletime mundtlig Extemporalstil (Bresemann S. 52—67. 72—102. 112—133. 142—149. Lorenzen S. 1—12. 26—29).

Franst.

II Kl. Af Borrings manuel des enfants er læst forfra indtil S. 66; Formlæren efter Abrahams's Grammatik med Undtagelse af Kjønslæren og de uregelmæssige Verber; det i Grammatiken Læste er indøvet ved Ingerslevs Materialier. — III Kl. Borrings man. d. enf. S. 81—131; Formlæren er fuldendt efter Abrahams's Grammatik, og Øvelser anstillede ved de tilsvarende Stykker i Ingerslevs Materialier. — IV Kl. Af Herrmanns „Handbuch der franz. Spr.“

er læst S. 60—68. 164—76. 327—32. Af Syntaxen i Abrahams's Grammatik er læst 1ste Afsnit § 159—236, Tillæget om Præpositionerne § 385—402; det Læste er indovet ved udvalgte Stykker af Sibberns Stiiløvelser. — V Kl. Af Hermanns Læsebog er læst: S. 247—265, 327—338, 343—356. Af Abrahams's Grammatik er læst Syntaxen fra 2det Afsnit § 236 til Enden, med Undtagelse af Tillæget om Brugen af Adverbierne. Det Læste er indovet ved de tilsvarende Stykker af Sibberns Stiiløvelser. Extemporale Dvælseser have i dette Skoleaar indskrænket sig til Oversættelse af Bjerrings franske Læsestykker; dog ere tillige i det første Halvaar nogle Stile skrevne paa Skolen. — VI Kl. I den ene af de to ugentlige Timer læstes udvalgte Stykker af Graefers Anthologie. I Resten af Timerne læstes extemporalt i Hermanns Lesebuch. Den anden Time anvendtes til mundtlige, i 2det Halvaar (hvilket da formedelst Tidshorholdene kun udgjorde et Par Maanedes) tillige skriftlige Oversættelser efter Borrings Stiiløvelser, saaledes at man repeterede Abrahams's Syntax og tog udvalgte Exempler af de til Paragrapherne i denne svarende Stykker i Borrings. Naar der var Tid dertil, anstilledes extemporale Dvælseser i at oversætte af Lassens Opgaver fra Dansk paa Fransk.

Latin.

III Kl. I Madvigs Sproglære er lært det Vigtigste af Lydlæren, og af Beiningslæren næsten Alt, hvad der er trykt med større Typer; de fleste Anmærkninger o. desl. ere forbigaaede. Det Meste er gjentagne Gange repeteret. Af Syntaxen er der stadig under Læsningen meddeelt Dplysning om de almindeligste og nødvendigste Regler, men Intet lært efter Bogen. Til Indøvelse af Formlæren (ved dens første Læsning) benyttedes „Latinsk Læsebog for de første Begyndere, Kbhvn 1846“; siden er i Silfvoerbergs Latinske

Læsebog læst fra S. 3 til 31, uden at dog alt det Læste er repeteret. — IV Kl. Af *Cæsar* bell. Gall. er læst og repeteret lib. IV e. 16 til lib. V e. 44; af *Ovids* *Metamorphoser* efter *Feldbauschs* *Chrestomathie* Nr. VII v. 1—78. Af *Grammatiken* *Syntaxen* forfra til *Tillægene* (med *Forbigaaelse* af flere §§ og de fleste *Ummærkninger*, efter *Planen*). To *Stile* egentlig, først efter *Troiels* *Exempler* (jevnsides med *Grammatik* oversattes disse i *Skoleaarets* *Begyndelse* mundtlig lectievis i 5 egentlige *Timer*), senere efter *Jungerslevs* *Materialier* *2den* *Samling*. *Grammatikens* *Formlære* repeteredes ved *smaae* *Lectier* saamtidigen med *Læsningen* af *Cæsar*. — V Kl. Af *Cicero* er læst og repeteret *Talen* pro *Sex. Roscio Amerino*; *extemporalt* læstes *Talen* pro *lege Manilia*; af *Ovids* *Metamorphoser* efter *Feldbauschs* *Chrestomathie* Nr. VII. v. 135 til *Enden* og Nr. XXXVI v. 1—156. Af *Grammatiken* er læst *3die* *Udfnit* og *Tillægene*; dernæst er *Syntaxen* forfra læst og repeteret med *Medtagelse* af noget *Mere* end der læstes i IV Kl., efter *Planen*; af *Formlæren* repeteredes *Endeel*. 2 *Stile* egentlig efter *Jungerslevs* *Materialier* (*1ste* *Samling*). — VI Kl. *Ciceros* *Tale* for *Milo*, *Virgils* *Æneide* *1ste*, *2den* og *3die* *Bog*; *Livius* *21de* *Bog*, *Ciceros* *Tusculanske* *Undersøgelser* *1ste* *Bog* e. 1—36. Tilføjede endforiist *Terents's* *Phormio*, og *extemporalt* nogle af *Ciceros* *Breve*. Af *Madvigs* *Sproglære* *Prosodien* og en *Deel* af *Metriken*. Af *Bojesens* *Romeriske* *Antiquiteter* omtrent de 30 første *Blade*. Egentlig ere 2 *Stile* skrevne hjemme, af og til en paa *Skolen*; omtrent 1 *Gang* maa nedlig en *Version*. Mundtlig *extemporal* *Stil* foretoges i *Resten* af de to egentlige *Stiletimer*, naar den skrevne *Stil* var gennemgaaet. — VII Kl. *Fordelingen* af de 15 egentlige *Timer*, som i denne *Klasse* vare henlagte til *Undervisningen* i *Latin* og *Græsk* tilligemed *Oldsager*, *Litteraturhistorie* (*Tregder*) og *Mythologie* var bestemt saaledes, at 3

ugentlige Timer henlagdes til de sidstnævnte Discipliner: i 1ste Halvaar skulde da disse Timer anvendes til Græske Oldsager og Litteraturhistorie i Forbindelse med den dertil knyttede cursoriske Læsning af Prover af Græsk Litteratur, især den poetiske (see under Græsk), i 2det Halvaar paa samme Maade til Romerske. Af de andre til Latin henlagte Timer skulde 2 anvendes til Dvælses i Stil og Version, saaledes at Resten af Timerne anvendtes til mundtlige Stiløvelser*); de øvrige anvendtes til statarisk og cursorisk Læsning. Denne Plan blev ogsaa fulgt: men en Følge af Tidsumstændighederne var, at den Romerske Litteraturhistorie maatte gjenneengaaes langt hurtigere og mindre fuldstændigen end det ellers vilde være skeet, og især at det blev umuligt at ledsage samme med saadan jevnside's fortløbende cursorisk Læsning af Prover af Forfatterne, som det var skeet med den Græske Litteraturhistorie (see nedenfor), og som det var paataent (med Benyttelse af Madvig's carmina selecta hvad den poetiske Litteratur angaaer, af Afslut af Forfatterne selv, hvad Prosaen angaaer). Noget var til dette Dicummed arbeidet forud i 1ste Halvaar ved extemporal og cursorisk Læsning: men dennes paataente og nødvendige Fortsættelse og Afrunding maatte nu udeblive. De Romerske Oldsager, som for den største Deel vare læste i VI Kl., behøvede her kun at repeteres; til Mythologien blev der slet ingen Tid, da, som oftere er bemærket, næsten 3 Maaneder gik tabte af Skoleaaret. Statarisk er saaledes læst: Cicero de sin. hon. et mal. lib. 1**); Tacitus Annal. lib. 1 & 2; Horats Epistt. og ars poet. Cursorisk er læst: Cicero de oratore lib. 1 (det Meste);

*) I 2det Halvaar skulde ogsaa skrives enkelte Afhandlinger paa Latin over passende historiske Emner: men dette blev paa Grund af Tidforholdene ikke udført.

**) Den Bog skulde ogsaa været læst.

Terents Phormio; **Virgil** Aeneid. lib. 10; af **Schmidt** **Salust** Catilina, af **Holck** c. 800 Vers af **Ovids** **Metamorphoser***); i **Det** **Halvaar** læste desuden **Schmidt**, medens han under den fjendtlige **Occupation** var hjemme, paa egen Haand **Plinius's** **Breve** 1ste Bog og en **Comoedie** af **Plautus**. **Extemporalt** læstes **Uffuit** af **Justinus** og **Valerius Maximus**, af **Schmidt** i **Juli** **Maaned** (da **Holck** var fraværende) **Quinctilian** 10de Bog c. 1—5. Af det **Læste** blev **Intet** forud gennemgaaet; derimod bleve enkelte fornødne **Dplysninger** til vanskeligere **Steder** i den opgivne **Lectie**, især i **Tacitus**, **Disciplene** dicterede i **Form** af kortsattede **Ummærkninger**; til **Horats's** **Breve** gaves dem **Drellis** mindre **Udgave** til **Benyttelse**. I **Litteraturhistorien** blev **Udfikilligt** forbigaaet, i den sidste **Periode** det **Meste**.

Græsk.

IV Kl. **Langes** **Græske** **Grammatik** indtil de uregelmæssige **Verber** er læst (med **Forbigaaelse** af **Udfikilligt**) og indovet ved **Bergs** **Græske** **Læsebog** 1ste **Curfus** og 1ste **Uffuit** af **Det** **Curfus**, i et **Udvalg** af **Exempler**. — **V Kl.** **Først** læstes i **Langes** **Grammatik** de tilbagestaaende **Dele** af den **Attiske** **Formlære**, nemlig de afvigende **Verber** og hvad der af det **Foregaaende** var i **IV Klasse** blevet forbigaaet; det **Læste** indovedes ved **Bergs** **Læsebog** **2det** **Curfus** (baade de **Græske** og **Danske** **Exempler** læstes i **Udvalg**). **Derefter** læstes i samme **Læsebog** de sammenhængende **Stykker** **S. 33—62** samt **Xenophons** **Anabasis** **2den** **Bog** og **3die** **Bog** **Cap. 1—5**. **Efter** **Halvaarsexamen** læstes **Alt** i **Grammatiken** om det **Homerske** **Sprog** samt **Odysseens** **3die** **Bog**. — **VI Kl.** **Homer** **Iliad.** ll. **I & III**; **Herodot** l. **VIII**. **Xenophon** **Memor.** **Socr.** l. **I c. 1—4**. **Curforist**: **Homer** **Od.**

*) **S.** havde tidligere **Intet** læst af **Callust**, **S.** **Intet** af **Ovid**.

II. IX, X, XII. Af Madvigs Syntax blev paa Grund af Tidsforholdene blot læst nogle faa Paragrapher. — VII Kl. Efter den ovenfor (see under Latin) nævnte Fordeling af Timerne læstes i 1ste Halvaar i 3 ugentlige Timer Tregders Græske Litteraturhistorie med Forbigaaelse af Udskilligt; til Oplysning af Foredraget herover læstes jevnside med samme cursorisk hele Tregders Græske Anthologie med Undtagelse af Proverne af de dramatiske Digtere. Af Boiesens Græske Oldsager læstes næsten Alt, men kun Afsnittet om Statsforholdene og det offentlige Liv i Athenen (S. 77—140) blev repeteret. Madvigs Syntax blev repeteret og indøvet under Læsningen. Statarisk er læst: Demosthenes's Tale de corona; Sophokles's Antigone; af Platos Phædo de 40 første Capitler, men da Tiden ikke tillod at faae Resten med, blev dette hverken repeteret eller opgivet til Afgangsexamen. Cursorisk, tildeels extemporalt, er læst: Tregders Anthologie; Homer Iliad l. 21 & 22, Odys. 16 & 21.

Hebraisk.

VI Kl. 3 Genesis er læst Cap. 1—13, og i Lindbergs Grammatik §1—35, om Talord. — VII Kl. Genesis er bleven repeteret og de 20 første Psalmer; Saggai og Zacharias Cap. 1—8 ere læste; Genesis og Psalmerne, som repeterede, opgives til Afgangsexamen.

Religion.

I Kl. Stockholms og Daugaards Bibelhistorie: det gamle Testaments Historie; desuden have Disciplene lært 20 Psalmer af Sengers Festspsalmer og Tillægget til Psalmebogen udenad. — II Kl. Balles Lærebog: 1ste og 6te Kapitel til B, III (Dnsforng for timelig Velsfærd). Stockholms og Daugaards Bibelhistorie: det nye Testaments Historie til Paulus; desuden have Disciplene lært udenad 16 Psalmer

af Psalmebogen og Tillæget. Af Bibellæsning: de 12 første Capp. af Lucas Evangelium. — III Kl. Balles Lærebog: 6te og 8de Cap. Kalkars Bibelhistorie: det nye Testaments Historie fra S. 311—372. — IV Kl. Balles Lærebog 4de og 8de Cap. Kalkars Bibelhistorie: det nye Testaments Historie til S. 430 (o: til Apostelhistorien). — V Kl. Fogtmanns Lærebog fra Indledningen til § 10 og § 78—98 (o: hele Pligt læren). Kalkars Bibelhistorie: Lovgivningen (Side 70—87) og fra Rigets Deling til Johannes Hyrken (Side 187—287). Bibellæsning: de første 15 Capp. af Apostlernes Gjerninger. — VI Kl. Fogtmanns Lærebog: § 51—105 (o: fra Menneskets Bestemmelse til Læren om Frelsen). Kalkars Bibelhistorie: S. 277—430 (o: fra Makkabæerne til Apostelhistorien). Af Matthæi Evangelium er læst i Grundsproget de 22 første Capitler.

Historie.

I Kl. Ingerslevs fragmentariske Historie forfra indtil S. 88 (de Gracchiske Uroligheder). — II Kl. Ingerslevs fragmentariske Historie fra Middelalderen indtil Frederik d. 6te. — III Kl. Allens Danmarks Historie forfra indtil 1814, med Forbigaaelse af Meget, især hvad de indre Forhold angaaer. — IV Kl. Den gamle Historie efter Estrup forfra indtil S. 120 (Augusts Dod). — V Kl. Estrups Verdenshistorie fra S. 92 (Aar 146 f. Chr.) til S. 227 (Noget ind i Tidrummet 1096—1519). — VI Kl. Estrups Verdenshistorie fra S. 111 (Aar 44 f. Chr.) til S. 297 (næsten indtil Reformationen). — VII Kl. Estrups Verdenshistorie repeteret saaledes, at større Hensyn end for toges til Kulturhistorien og de indre Forholds Udvikling.

Geographie.

I Kl. Ingerslevs mindre Geographie forfra indtil Sydamerika, med Forbigaaelse af Alt med den mindre Skrift. —

II Kl. Ingerslevs mindre Geographie forfra indtil Sydamerika, saaledes at Alt læstes med. — III Kl. Ingerslevs større Geographie fra Norge indtil Storbritannien og Irland. I denne og de to følgende Klasser forbigaaes i Regelen Alt med den mindre Skrift. — IV Kl. Samme Lærebog: fra Nederlandene noget ind i Asien (til Armenien). — V Kl. Samme Lærebog: Asien og Afrika. — VI Kl. Samme Lærebog forfra indtil Portugal; Alt læstes med.

Regning.

I Kl. Klassens nederste Disciple have repeteret de fire Species med benævnte Tal og dernæst begyndt paa Brok; de øvrige regne Regula de Tri i Brok efter Schneefloths Regnebog. — II Kl. De fleste Disciple have, efter Schneefloth, regnet Selskabsregning og fortsat ind i Handelsregning; enkelte have regnet sammensat Reguladetri og Rente-Rabat-Regning. I begge Klasser øves Disciplene tillige i Hovedregning. — III Kl. Efter Schneefloth have de fleste Disciple regnet Handelsregning, enkelte have regnet flere Opgaver af Regning med Rummstorrelser.

Arithmetik.

III Kl. Steens elementære Arithmetik fra 1—37 (3: til Division). — IV Kl. Samme Bog fra 22—73 (3: fra Product til Anhang, med Forbigaaelsen af Proportionslæren). — V Kl. Fallesens Arithmetik fra § 17 (Multiplication) til § 40 (Division af Brok). — VI Kl. Fallesens Arithmetik 7de Kap. (Decimalbrok), Ligninger af 1ste Grad og Roduddragninger indtil § 96. — VII Kl. Logarithmer; hele Arithmetiken er repeteret.

Geometriske Discipliner.

IV Kl. Mundts Lærebog Nr. 1—123 (3: til Trekanters Congruens). — V Kl. Oppermanns Geometrie

Art. 140—257 (3: fra Læren om rette Liniers Størrelses Afhængighed af deres gjensidige Stilling — Firkanter med parallelle Sider). — VI Kl. Oppermanns Geometrie § 339—365, 413—450, 469—480. — VII Kl. Stereometrien (efter Ramus) samt det Meste af Oppermanns Geometrie er repeteret. Ramus's Trigonometrie; Steens matematiske Geographie. Skriftlige Udarbejdelser idetmindste 1 Gang ugentligen.

Naturlære.

VI Kl. Ørstedes mekaniske Fysik § 13—189 (3: næsten til almindelig Bevægelseslære). — VII Kl. Samme Lærebog fra § 196 (almindelig Bevægelseslære) til Enden, med Forbigaaelse af enkelte Paragrapher. Repeteret det Meste af det i VI Kl. Læste af denne Lærebog samt af Silfverbergs kemiske Fysik.

Naturhistorie.

I Kl. Bramsen og Dreiers Zoologie og Botanik: Patteddyrene; Stroms naturhistoriske Læsebog 1ste Hefte. — II Kl. Bramsen og Dreiers Zoologie og Botanik: Krybdyr og Fiske, samt Patteddyrene. Stroms naturhistoriske Læsebog: 1ste, 3die og 4de Hefte. — III Kl. som II Klasse. — IV Kl. Bramsen og Dreiers Zoologie og Botanik: Leddyrene, samt Patteddyrene. Stroms naturhistoriske Læsebog 1ste Hefte. — V Kl. Bramsen og Dreier: fra Bloddyrene til § 13 af Planteriget. — VI Kl. Bramsen og Dreier: Pattedyr og Insekt, samt en kort Udsigt over Menneskets Anatomie og Physiologie.

VI. Skolens Bibliothek og videnskabelige Samlinger*).

A. Skolens Bibliothek

har, efterat den i Efterretningerne for sidste Skoleaar meddeelte Fortegnelse var sluttet, modtaget følgende Tilvært (de med * betegnede Skrifter ere sendte fra Ministeriet for Kirke- og Underviisningsvæsenet, de med † betegnede ere kjøbte paa Bogauctioner eller underhaanden):

1. Theologic og orientalsk Litteratur.

Molbeck: Den ældste danske Bibeloversættelse. Kjøbenhavn 1828.

Martensen: Christelig Dogmatik. Kjøbenhavn 1849.

2. Græsk og Latinsk Philologie med Hjælpevidenskaber.

Herrmann: Lehrbuch d. griech. Antiquitäten. 2 Dele. Heidelberg 1841 og 1846.

C. Corn. Taciti opera ed. *Orellius* voll. I & II. Turici 1846.

C. Corn. Taciti opera ed. *Doederlein* voll. I & 2. Halis 1847.

Ciceronis dispp. Tusc. rec. *Kühner*. Jenæ 1846.

Griech. Lehrbuch für Hda v. *Seyffert*. Brandenburg 1842.

Sophocles Antigone v. *Böckh*. Berlin 1843.

Homeri carmina minora ed. *Francke*. Lipsiæ 1828.

Palæstra Ciceroniana v. *Seyffert*. Brandenburg 1847.

Græse: Handbuch d. allg. Litteraturgeschichte. 3die Bd. 5te Hft., 4de Bd. 1ste og 2det Hft. Leipzig 1848.

Q. Horatius Flaccus ed. *Orellius* ed. min. voll. I & II. Turici 1843.

M. T. Ciceronis opera ed. *Orellius* voll. I & 3. Turici 1845.

Ciceronis oratt. ed. *Halm* voll. I., 1—3; voll. II., 1 & 2.

Hesiodi Carmina et fragm. ed. *Goettling*. Gothæ 1843.

Demosthenis oratt. Philippicæ ed. *Francke*. Lipsiæ 1842.

Pausanias ed. *Dindorf*. Parisiis 1845.

Parerga zu Plautus u. Terents scr. *Ritschl*. Lipsiæ 1845.

Pindari carmina ed. *Dissen & Schneidewin*. Sect. I—II, 1.

Demosthenis oratt. sel. ed. *Sauppe*. edit. alt. vol. I sect. I.

*) De ikke betydelige Tab, som disse have lidt ved Krigsbegivenhederne iaar (see ovenfor S. 9) ville blive erstattede ved Anskaffelse af nye Exemplarer istedetfor de mistede.

- Die sieben Tragoedien Sophocles v. **K. Schwend.**
 Urnesen: Latinst.-Dansk Ordbog. 5te Hft. Kjøbenhavn 1848.
 Plinii epist. v. **Doering.** 2 Bind. Freyberg 1843.
 Euripidis fabb. select. rec. **Witzschel.** Jenæ 1843.
 Lucani Pharsalia ed. **Weise.** Quedlinburg. & Lipsiæ 1835.
 Delectus Anthol. Græcæ ed. **Meineke.** Berolini 1842.
 Sophocles König Didipus v. **Schneider** u. **Witzschel.** Leipzig 1841.
 Horatii Satiræ von **Heindorf** u. **Wüstemann.** Lipsiæ 1843.
 Plutarchi vitæ parallelæ von **Sintenis.** Lips. 1830—33. voll. 1—3.
 Platonis diall. sel. ed. **Held.** Solisbachii 1838—46.
 P. Virg. Maronis Aeneis ill. **Gossrau.** Quedlinburg. & Lipsiæ 1846.
 Senecæ opera ed. **Fickert.** Lips. 1842. voll. 1—3.
 Juvenals Satiren v. **Sæckermann.** Greifswalde 1847. 1 Bd.
 Thucydides m. erkl. Anm. v. **Krüger.** Berlin 1846. 1 u. 2 Bd.
 Pauly: Real-Encyclopædie d. clasf. Allerthums-wissenschaft. 97—108
 Lief.
 Oratores Attici rec. **Baiterus & Sauppis.** Turici 1848. fasc. 8.
 *Thesaurus Græcæ lingvæ ab **Henrico Stephano.** voll. 7, fasc. 2 & 3.

3. Historie.

- Thiers:** Consulatets og Keiserdommets Historie. 71—74 Hft.
 *Actstykker om det sledvigste Spørgsmaal. 2 Hefter.
Wegener: Hertugen af Augustenborgs Forhold til det sledvigholstæenske
 Oprør. Kjøbenhavn 1849.

4. Geographie, Topographie, Statistik.

- Bergsøe:** Den danske Stats Statistik. Kjøbenhavn 1848. 3 D. 4 H.
 4 B. 1 H.
Syhn: Efterretninger om Kjøbstaden Kolding. Kjøbenhavn 1848.
Wegener: Om den evige Forbindelse mellem Slesvig og Danmark i
 statsretlig Henseende. Kjøbenhavn 1848.
 *Statistisk Tabelværk udg. af Finanzministeriet. 17de Hefte. Kjøben-
 havn 1849.
Steen Bille: Beretning om Corvetten Galatheas Reise omkring Jor-
 den 1845—47. Kjøbenhavn 1849. 1ste Deel.

5. Nye Sprog og Litteraturer.

- Tøger Keenbergs** poetiske Skrifter. Kjøbenhavn 1769. 2 Dele.
Michaels Rimmværker fra 1496. Udg. af **E. Molbeck.** Kbb. 1836.
Wedels Saxo. Udg. af Samfundet til den danske Litteraturs Fremme.
Jalsters Satirer udg. af **E. Thaarup.** Kjøbenhavn 1840.
Trögel: Franz. Anthologie. Leipzig 1841.

Urslev: Alm. Forfatter-Lexicon. 3 Bd. 1 Hft.

Weber: Die Geschichte d. deutsch. Litteratur. Leipzig 1847.

Bibliothek d. neuesten deutschen Klassiker. Leipzig. 1—39 Hft.

Rjartan og Gudrun af Oehlenschläger.

Nordisk Mythologic af N. M. Petersen. Kbhvn. 1849. 1—2 Hft.

Neologerne og de fremmede Ord af J. Levin. Kbhvn. 1849.

Regnar Lodbrok, et Helteedigt af Oehlenschläger. Kjøbenhavn 1849.

† Gjenganger-Breve eller poetiske Epistler fra Paradiis. Kbh. 1831.

† Frithiof, Hilbur og Halsdans Søner af Samsøe.

† Oeuvres de Molière. 8 tom. Amsterdam 1766.

Anthologie o: poésies de V. Hugo, A. Lamartine, C. Delavigne, P.

Béranger, par Charles Graeser. Maricnwerder 1815.

6. Philosophie, Pædagogik, Methodik og Underviisningsvæsen.

Arnesen: Bemærkninger om den lærde Skole. 1848.

7. Lovkyndighed og Lovgivning.

Kong Valdemar den Andens Jydsk Lov og Thor Degns Artikler udg. af Kolderup-Rosenvinge. Kbh. 1847.

Kong Eriks Sjællandske Lov udg. af Kolderup-Rosenvinge. Kjøbenhavn 1821.

* Placat om Indretning af en statsretvidenskabelig Examen ved Kjøbenhavns Universitet.

* Placat om en forandret Indretning af den ved Forordn. af 7de Mai 1788 anordnede Magisterconferents.

* Bekjendtgjørelse om en Indskrænkning i Friheden at indstille sig til Embedsexamina.

Järnsida edr Häkonarbók. Havnæ 1847.

8. Mathematik, Naturvidenskab.

Alex. v. Humboldt: Kosmos, Udkast til en physisk Verdensbeskrivelse, overs. af E. Schumacher. Kbh. 1848. 2 Bd. 2—5 Hft.

Silfverberg: Mechanisk Physik til Brug ved Skoleunderviisning. Kbh. 1848.

Rjærbølling: Kongeriget Danmarks Fugle i Afbildninger. Kjøbenhavn 1848. 4de Hft.

E. Petit og Aug. Thornam: Tidsskrift for populær Naturvidenskab. Kjøbenhavn 1849. 1ste Hft.

* Oluffen: Begyndelsesgrunde af Astronomien med Anvendelse paa den mathematiske Geographie. 11 Expl. Kjøbenhavn 1848.

- Krøyer:** Danmarks Fiske. Kjøbenhavn 1849. 3 Bd. 2 Hft.
- Whewel:** Geschichte d. inductiven Wissenschaften, d. Astronomie, Physik, Mechanik, Chemie, Geologie etc. 3 Th. Stuttgart 1840.
- Bessel:** Populäre Vorlesungen über wissenschaftliche Gegenstände. Hamburg 1848.
- Die Fortschritte d. Physik in 1846 dargestellt v. d. phys. Gesellschaft zu Berlin. 2 Th.
- Reichenbach:** Neueste Volks-Naturgeschichte für Schule u. Haus. Leipz. 1—56 Hft.
- Littrow:** Atlas d. gestirnten Himmels. Stuttgart 1839.
- Laplace:** Exposition du système du monde. Paris 1836. Tom. 1—2.
- Mädler:** Populäre Astronomie. Berlin 1849. 5 Lief.
- Berghaus:** Allgem. Länder- und Völkerkunde. 1—6 Bd. Stuttgart 1837—1846.
- Samme:** Physikalischer Atlas. Gotha 1845. 2 Bd.

9. Tidsskrifter, Efterretninger om lærde Selskaber, videnskabelige Indretninger, Examina, Forelæsninger o. M.

- Neue Jahrbücher f. Philologie u. Pädagogik. 53 Bd., 54 Bd. 1—3 Hft., 55 Bd. 1—4 Hft. og 13 Supplem. 1—4 Hft., 14 Suppl. 3 Hft., 15 Suppl. 1 Hft.
- *Forelæsninger ved Kjøbenhavns Universitet for 1849.
- *id. lib. Latine.
- *Oversigt over over det kgl. danske Videnskabernes Selskabs Forhandlinger i 1848, Nr. 1—8, af Ørsted.
- *Samme for 1849, Nr. 1—4.
- Antiquarisk Tidsskrift, udg. af det kgl. nordiske Oldskrift-Selskab. 1—3 Hft. Kbh. 1847. (Foræret af Selskabet).
- Register z. Leipziger Repertorium for 1847.
- Islenzkir Annaler. Hafnia 1847.
- *Anordning om de Prøver, som give Afgang til de overordnede Lærereposter ved de lærde Skoler.
- *Selmer: Aarbog for Kjøbenhavns Universitet for 1847, med Suppl. Nr. 1.
- Charakterliste ved Exam. art. i 1848.
- *Charakterliste ved Exam. art. extraord. i 1848.
- *T. A. Becker: Historisk Museum. Kbh. 1849. 1 Bd. 1 Hft.
- Molbeck: Nyt historisk Tidsskrift. 2 Bd. 2 Hft. Kbh. 1849.
- C. Winther; Nutiden, Characterer og Begivenheder efter fremmede Kilder. 1ste Hft. Kbh. 1849.

10. Disputatter.

- *Principia nomina Neo-Latina formandi declinandique ser. *G. Fistaine.*
- *De natura & mutua ratione sonorum vocalium lingvæ Hebræorum comm. ser. *F. J. Heise.*
- *De rheumatismo gonorrhœica ser. *L. Brandes.*
- *Om Synspunktet for Dpfattelsen af Philos Gudserkjendelse af *G. Steenberg.*
- *Schleisner: Forsøg til en Nosographie af Jæland.

11. Programmer og andre Veilighedskrifter.

- *Sibbern: Bidrag til at opklare den kristelige og kirkelige Frihed. Indbydelseskrift til Kjøbenhavns Universitets Fest til Kongens Fødselsdag 1848.
- *Abrahams: B. Castilionei aulici lib. tert. Progr. ved Rectorstiftet 1848.
- *J. P. Mynster: Disquisitio psychol. de memoria & reminiscencia. Progr. ved en Bispevielse.
- *Minning Kristians Konungs Attunda d. 8 Mai 1848.
- *Tregder: Indbydelseskrift ved Ålborg Skoles Indvielse.

- *Metropolitanskolen: Bemærkninger om Sprogunderviisningen i de lærde Skoler af Overlærer Birch.
- *Borgerdydskolen paa Christianshavn: Udsigt over det høiere Skolevæsen i Sverrig af Hammerich.
- *v. Vestens Institut: Skoleefterretninger af Bohr.
- *Sorø Skole: Om den filosof. Betydning af Ordet ἀρχή (Princip) hos Aristoteles af Dr. Bojesen.
- *Frederiksborg Skole: Annales Ciceroniani af Dr. Flemmer.
- *Koeskilde Skole: Skoleefterretninger af Etatsraad Dr. Bloch.
- *Slagelse Skole: Om Principet for Accentuationen i Græsk af Overlærer Wiehe.
- *Kønnen Skole: Emendatio collationis codd. II. Havniensium C. J. Cæsaris libr. de bello Gallico af Whitte.
- *Nykjøbing Skole: De emendandis Ciceronis libris de officiis observationes criticæ ser. Overlærer Lund.
- *Odense Skole: Baldemar Knudsen, Biskop i Slesvig og Erkebisp i Bremen; hist. Skildring af Adj. Trone.
- *Kolding Skole: Kosmogonie og Theogonie, samt Mythen om Apollon og Artemis af Adj. Schmith.
- *Ribe Skole: Efterretninger om Byen Ribe, 11te Samling, af Adj. Adler.

- ***Horsens Skole:** Bidrag til Horsens lærde Skoles Historie af Adj. Bendz.
- ***Aarhus Skole:** Skoleefterretninger af Rector Blache.
- ***Realskolen i Aarhus:** Skoleefterretninger af Rector Nielsen.
- ***Randers Skole:** Skoleefterretninger af Rector Thortsen.
- ***Viborg Skole:** Skoleefterretninger af Rector Olsen.
- ***Aalborg Skole:** Om Lydighedens Betydning for Opdragelsen af Mag. Povelsen.
- ***Reikavig Skole:** Snorra Edda utgefin af Sveinbirni Egilssyni. Trede Beretning om Odense Realskole.
-

Et Stiftsbiblioteket i Ribe tilhørende Exemplar af *Flora danica*, som før havde været udlånt til en Privatmand her i Byen, er indtil videre udlånt til Skolen og opbevares i sammed Biblioteksværelse.

B. Disciplenes Morfabsbibliothek.

- Dumont d'Urville:** Malerisk Reise omkring Jorden. 3 D. 1—3 H. Kjøbenhavn 1849.
- Eventyr paa Fodreisen af **Høstrup.**
- Nordiske Mytter fortalte af **Snorrason** og **Arenzen.**
-

C. Apparater til Underviisning i Naturlære.

- Et Kompas.
- En Niveau.
- En achromatisk Loupe.
- En dito dito.
- Et togrenet Glasrør paa Stativ med Skala og Messingsfrue. Samqvemhavende Rør.
- En Bægtstang paa Stativ.
- Ti Stkr. Messing- og Zinklodder.
- De Magdeburgske Halvkugler.
- Heron's Vandspring.
- En Cylinder med tilhørende Skraaplan.
- To Magnetstænger i Kasse.
-

En Doppeltkegle med Apparat.
 Et Barometer med Spidsindstilling og Thermometer.
 Model af en Nonius.
 En Flaske til Luftveining.
 To Haemodeller.
 Maximum- og Minimum-Thermometer med Stang.
 Daniells Hygrometer.
 En electrisk Udlader med Glasstakt.
 Electrisk Hjul med Kugle og Spids.
 Panelectricon.
 Boyles Ventil.
 En cartesianst Djevel i Glas.
 En Vandhammer.
 Et Monochord.
 Et Blikrør med Stemmegaffel.
 Frictionsruller.

D. Den naturhistoriske Samling.

Forts. af Herbarium u. s. v. af L. Hansen. 23de Semicenturie.
 Et Microscop af Lerebours er anskaffet for en Priis af 55 Rbd.
 (Omfostringer, Transport og Told iberegnet).

VII. Skolebeneficier og Legater.

1. Overeensstemmende med mit Forslag blev følgende
 Fordeling af Skolens Beneficier bestemt for afvigte Skoleaar
 af Ministeriet for Kirke- og Underviisningsvæsenet.

Ældste Stipendium, 50 Rbd., tillagdes Disciplene
 S. T. Schmidt og L. Sabroe, saaledes at til hver udbe-
 taltes 10 Rbd. og oplagdes 40 Rbd.

Laveste Stipendium, 20 Rbd., tillagdes Disciplene **S. Kragerop**, **G. Bryndum**, **P. Bang**; for de to første blev Alt oplagt, for den sidste 15 Rbd., imedens 5 Rbd. strax udbetaltes.

Fri Underviisning erholdt følgende Disciple: 1. **S. Øvstgaard**. 2. **C. Fredsted**. 3. **A. Bryndum**. 4. **C. Jøversen**. 5. **C. King**. 6. **C. Hertel**. 7. **S. Vilstrup**. 8. **C. Nielsen**. 9. **A. Hertel**. 10. **A. Kralund***). 11. **P. Petersen**. 12. **L. Blom**. 13. **S. Bryndum****), samt som extraordinære Gratister **S.** og **L. Ingerslev**; fra afvigte **Nars** Begyndelse desuden den da først optagne Discipel **C. Bekker**.

Underviisning for nedsat Betaling erholdt: 1. **S. Baden**. 2. **J. S. K. Holm**. 3. **S. Holm**. 4. **J. Brandt**.

2. For Renterne af det Helt-Peltke Legat for 1848, 5 Rbd. 2 Mk., hvortil endnu kom en Beholdning fra forrige Aar af 1 Rbd. 5 Mk. 11 Sk., er af mig, efter Raadforjel med Stedets Sognepræst, indkjøbt Bøger til Disciplen **L. Sabroe** for et Beløb af 2 Rbd. 4 Mk., til **P. Bang** for 2 Rbd. 3 Mk.: i Beholdning havees saaledes 2 Rbd. 11 Sk.

3. Renten af det til Skolen skjenkede Rolding Børgeres Legat, 20 Rbd., blev efter Bestemmelsen anvendt til Indkjøb af Bøger, der uddeelttes som Præmier for Flid og Fremgang i mundtligt Foredrag samt i Sang. Efter Prøven d. 23de October tildeelttes Disciplene **S. T. Schmidt**, **C. Nielsen**, **L. Ingerslev** og **S. Øvstgaard** Præmier for mundtligt Foredrag, **P. Warming**, **S. Eiler** og **A. Hertel** for Sang.

4. Ved kongelig Resolution af 18de October f. A. er

*) Denne Discipel er siden udgaaet af Skolen.

***) **M. Bryndum** har som 4de Broder ifølge Anordningerne fri Underviisning.

Udgang til at forundes Beneficium af fri Underviisning i de lærde Skoler aabnet for alle disse Skolers Disciple, uden Hensyn til om de ere bestemte til Studeringer ved Universitetet (hvilket i Forordningen af 7de Nov. 1809 var fastsat som Betingelse derfor) eller ikke. Derimod ere Stipendierne (som for det Meste have deres Oprindelse fra private Legater, ved hvilke hiin Betingelse er opstillet) fremdeles forbeholdne de til at studere ved Universitetet bestemte Disciple.

I Henseende til Oplagspenge, eller de Beløb, som af de en Discipel efterhaanden for hvert Skoleaar tillagte Stipendier ere blevne oplagte for at tjene ham til Understøttelse i Begyndelsen af hans Studium ved Universitetet, ere følgende nærmere Bestemmelser fastsatte: a) Af Oplagspengene udbetales efter Rectors Anviisning en Trediedeel, naar Bedkommende efter at have absolveret Afgangsexamens 2den Deel forlader Skolen, dog kun under den Betingelse, at han inden næste academiske Semester lader sig inscribere som academisk Borger ved Kjøbenhavns Universitet*). b) De øvrige to Trediedele indsendes til Universitetsqvæsturen, saasnart Rector af Inscriptionlisterne har erfaret, at Bedkommende ere inscriberede som academiske Borgere. c) Stipendiaterne kunne i Regelen erholde den ene Halvdeel af de ved Universitetet bevoende Oplagspenge udbetalt ved Udlobet af det første Semester, den anden Halvdeel ved Udlobet af det andet Semester efterat de ere immatriculerede ved Universitetet, naar de behørigt oplyse deres academiske Tilid o. s. v. Dog er Consistorium bemyndiget til i særegne Tilfælde at bevilge en Stipendiat Udbetalingen af en større Andeel af Oplagspengene, end den

---

*) Skeer dette ikke, da falde de for ham oplagte Stipendiebeløb tilbage til Skolens Stipendiefond, ligesom ogsaa det Udbetalte skal tilbagebetales, med mindre Bedkommende godtgjør, at særegne Omstændigheder have hindret hans betimelige Inscription.

her nævnte, i det første academiske Aar. d) Derksom Consistorium paa Grund af manglende academisk Flid (eller af anden Grund) har fundet Anledning til at nægte Udbetaling af Oplagspengene, ville disse dog ikke hjemfalde til den i dette Niemeed stiftede Fond forend efter Forløbet af 3 Aar, saafremt de ikke forinden paa Grund af særdeles Omstændigheder ere af Consistorium bevilgede udbetalte til den Paagjeldende.

5. Jeg finder mig, fordi jeg oftere er stødt paa mindre rigtige Forestillinger om denne Sag, foranlediget til ved denne Leilighed at bringe Følgende i Erindring i Henseende til Skolens Beneficier. Et Skolebeneficium tilstaaes (af Ministeriet) kun for eet Aar, og for hvert nyt Skoleaar skeer for hver enkelt Discipel, ligemeget om han i det foregaaende Aar har nydt et Beneficium eller ikke, ny Indstilling*) efter et foreskrevet Schema, der paabyder Angivelse af visse bestemte Oplysninger. Disse gaae ud paa de to Betingelser, til hvilke Nydelsen af et Skolebeneficium er knyttet: den første og vigtigste er, at Discipelen i det foregaaende Skoleaar har været flittig og sædelig, i hvilken Henseende paa Schemaet deels angives hans Hovedkarakter ved sidste offentlige Examen, deels meddeles Udtrykket af Lærernes paa fælleds Overveielse grundede Dom over hans Evner, Flid, Fremgang og Opførsel; den anden er, at Forældrenes Formuesomstændigheder ere saadanne, at de maae anses fortrinligen**) træn-

---

*) Det er derfor egentlig urigtigt, naar man, som ofte skeer, bruger det Udtryk, at en Discipel har „beholdt“ eller „mistet“ et Beneficium; det bør hedde: „han har atter erholdt“ eller „han har for dette Aar ikke erholdt“ Beneficiet.

**) Det maa nemlig erindres, at der ved hver Skole kun er et vist Antal ordinære Fripladser (i Kathedralskolerne 30, i de øvrige 20) og Pladser for Underviisning mod nedsat Betaling (i Kathedralskolerne 10, i de øvrige 5). Stipendiernes Antal og Størrelse beroer paa de til hver Skole staaende private Legaters.

gende til Lættelse i Udgifterne, i hvilken Henseende tilstrækkelige Oplysninger maae indsendes til Rector (eller igjennem ham til Ministeriet), som angaaende den hele Fordeling gjør Forslag til Ministeriet. Om en Discipel skal erholde et Beneficium, berøer altsaa først og fornemmeligen paa hans Flid og Opførsel, og dette, som jeg ofte har mindet Disciplene om, vil jeg her atter lægge alle Vedkommende paa Hjerte: thi selv den meest trængende Discipel kan jeg ikke (uden under ganske særegne Omstændigheder) forhjælpe til noget Beneficium, naar han ikke selv gjør sig værdig dertil. Paa den anden Side maa jeg anmode de Forældre, som maatte attraae et Beneficium for deres Sønner og som ansee sig qualificerede til at erholde et saadant, om selv at henvende sig til mig desangaaende skriftlig eller mundtlig. Det er i de fleste Tilfælde en delicat Sag for Rector at gribe Initiativet i Forhandlingen om Sligt: i Regelen maa man overlade dette til Forældrene, og om dem, der ikke selv melde sig, antage, at de ikke attraae noget Lignende. Smidlertid kan det derved maaskee indtræffe, at Enkelte, som burde have saadan Lættelse, af en eller anden Grund ikke begjere eller erholde den, imedens Andre, der maaskee ere mindre qualificerede, erholde samme (thi i Henseende til at begjere Sligt er Folks Tænkemaade høist forskjellig); for saavidt muligt at forebygge dette, anmoder jeg Enhver om selv i denne Henseende at varetage sin Interesse*).

VIII. Afgangsexamen.

Til den fuldstændige Afgangsexamens 1ste Deel (ved hvilken, som bekjendt, Prove aflægges i Religion, Geogra-

---

*) Da Forslaget til Fordelingen af Beneficierne indsendes i Lobet af hvert Aars September Maaned, maae Begjeringer desangaaende forinden tilskilles mig.

phie, Naturhistorie, Fransk og Tydsk, hvorefter Underviisningen i disse 5 Fag ophører i VII Kl.) indstillede sig i September 1848 de 2 Disciple i VI Klasse, Hans Tjellefen Schmidt og Carl Georg Holck*), som iforveien vare af Skolen erklærede modne til Opflyttelse i VII Klasse. Som Examenſcommiſſarius modte Underviisningsinspectoren (ſee nedenfor) Prof. Dr. Madvig, R. af D., som deeltog i Censuren over Tydsk, Fransk og Geographie. Opgaven til den Tydske Stil var følgende:

„Det græſke Sagn tillægger Skjønhedsgudinden et Belte¹⁾, der beſidder den Kraft at give den, der bærer det, Gude²⁾ og vinde ham Kjerlighed. Den ſamme Gudinde ledsages af Huldgudinderne³⁾ eller Gratiernerne. Grækerne adſtille altsaa Guden fra Skjønheden; al Gude er ſkøn, men ikke alt Skjont er Gude. Efter den ſamme Allegorie er det Skjønhedsgudinden alene, der bærer og giver Tillokkelsens⁴⁾ Belte. Juno, Himlens herlige Dronning, maa forſt laane hiint Belte af Venus, naar hun vil fortrylle Jupiter paa Ida. Hoihed altsaa er, ſelv naar en vis Grad af Skjønhed ſmykker den (ſom man ſlet ikke fratjender⁵⁾ Jupiters Gemalinde), ikke ſikker paa at behage; thi ikke af ſine egne Indigheder, men

---

*) Denne Discipel, ſom manglede over 2 Aar i den foreſkrevne Alder, erholdt under 23de April d. A. den fornødne Diſpenſation. Han hører iøvrigt iblandt dem af vore Disciple, ſom formedelſt Krigsbegivenhederne flygtede til Kjøbenhavn og der erholdt Tilladelse til at deeltage i Underviisningen i Metropolitanſkolen, Holck dog for ſom ſaft Discipel at forblive ved ſamme og der underkaſte ſig Afgangsexamens 2den Deel. Da imidlertid Skolen her igjen kom i Gang og Omſtændighederne tillode dem at vende her tilbage, foretrak han, ſom de øvrige, dette, og de forlode ſaaledes, viſnok med Taknemlighed, den Skole, der ſaa velvilligen havde aabnet dem Afgang til ſin Underviisning, og hvis hæderlige og fortjente Beſtyrer ſaa kjerligen havde modtaget dem.

1) Gürtel. 2) Anmuth. 3) Huldgöttinn. 4) Reich. 5) afsprengen.

af Venus's Belte venter den høie Gudedronning Seiren over Jupiters Hjerte. Grækerne anbefalede den, hvem, ved alle andre Landsfortrin, Ynden, det Vindende, fattedes, at offre til Gratierne. Disse Gudinder tænkte de sig altsaa vel som det smukke Njons Budsagerinder, men dog ogsaa som saadanne, der kunde blive Manden gunstige og ere ham uundværlige, hvis han vil behage."

Æfterat have gjenneengaaet VII Klasse indstillede de samme tvende Disciple sig til Afgangsexamens 2den Deel, ved hvilken forhenværende Rector for Bordingborg Skole, Dr. phil. S. Lange, mødte som Examencommissarius*). De skriftlige Prøver udarbejdedes d. 4de—6te September, den mundtlige Prøve afholdtes d. 24de og 25de derefter**). Da Adj. Johnstrup ved Sygdom var forhindret i at examinere i sine Fag, blev efter mit Forslag Adj. Kragh i Odense af Ministeriet anmodet om at træde i hans Sted; Adj. Kragh ydede ogsaa beredvilligen heri Skolen sin gode og indsigtfulde Bistand. Opgaverne til den skriftlige Prøve vare følgende:

Udarbejdelse i Modersmaalet: Hvori bestaaer den sande Fædrelandsfjærlighed og til hvilke andre sympathetiske Gølelser støtter den sig?

*) Til Dr. Lange bleve iaar de Forretninger ved de lærde Stolars Afgangsexamen overdragne, som ellers skulle udføres af Underviisningsinspectoren, hvilket Embede for Tiden er ubesat.

***) Paa Grund af Underviisningens langvarige Forstyrrelse og Afbrudelse var forlangt en Udsættelse i Afgangsexamen af omtrent 1 Maaned; samme blev ikke tilstaaet, endskiøndt det rigtignok er min uforgribelige Mening, at Villighed i høi Grad talte for en saadan. Det Bedste er, at Udsaldet af Examen viste, at de to dygtige unge Mennesker kunde undvære samme: men det er sandsynligt, at Udsaldet vilde være blevet endnu hæderligere, navnlig for Schmidt, naar en roligere Samlen og Ordnen af det Hele samt Fortsættelse af skriftlige Oplysninger o. desl. var bleven mulig. For at gjøre Udsaldet fuldstændigt, var Adj. Johnstrup syg fra Sommerferien af.

Arithmetisk Opgave: At finde Udtrykkene for de to Tal, hvis Cubikrodders Product er givet $= a$, og som ere saadanne, at deres Sum divideret med deres Cubikrodders Sum og deres Differentis divideret med deres Cubikrodders Differentis give Quotienter, hvis Sum er givet $= b$.

Exempel $a = 20$, $b = 208$.

Geometrisk Opgave: At finde Sidens Længde og Sidefladens Areal i det regulære Tetræder, hvis Volumen er givet $= 1$ cub.ʹ.

Latinsk Stiil: Ligesom tidligere alle de ypperste Beltalenhedslærere med Iver have forfægtet den Sætning, at der til at være Taler hører noget Andet og Mere end at besidde en vis Dvelse og Færdighed til at tale, nemlig videnskabelig og sædelig Dannelse (*doctrina et mores*), saaledes gjør ogsaa den ædle Quinctilian det, navnlig i den 12te Bog af hans bekjendte Værk de institutione oratoria; men han turde i dette Punct have det forud for alle sine Forængere, at han gjennemfører (*persequi*) denne Sætning med større Fuldstændighed og Grundighed. I hvor høi en Grad han iøvrigt er sig baade Vanskeligheden og Vigtigheden af sin Opgave bevidst, derom vidner netop Indledningen (*prooemium*) til den 12te Bog. Han var nu kommen, heder det der, til det allervigtigste Partie af hans Værk, og hvis han fra først af havde tænkt sig Byrden deraf saaa tung, som han nu føler at den er, saa vilde han omhyggeligere have raadfort sig med sine Kræfter. Hvad der havde skuffet ham var, at han, saaledes som Sagens Natur gjerne fører det med sig, begyndte med det Lettere og mere Bekjendte. Snart var han imidlertid ligesom bleven fort ud paa Dybet af Vinden; dog saae han endnu stedse mange Seilere rundt om sig, der vovede at betroe sig til de samme Vinde. Først da Talerens Opdragelse var kommen til det Punct, at han, Taleren, maatte sendes bort fra Beltalenhedslæreren, og nu

enten maatte ledes af sin egen Drift (impetus) eller søge sig en høiere Vistand i Philosophiens Allerhelligste (penetralia), først da mærkede han, hvor langt han var kommen bort fra den bekjendte Havn; han saae Intet om sig uden Himmel og Hav. Dog havde han fuldt og fast besluttet, hellere at gaac under end at svigte Sagen.

Øversættelse fra Latin paa Dansk: *Priores quidem principes, excepto patre tuo, præterea uno aut altero (et nimis dico), vitiis potius civium quam virtutibus lætabantur: primum quod in alio sua quemque natura delectat, deinde quod patientiores servitutis arbitrabantur, quos non deceret esse nisi servos. Horum in sinum omnia congerebant: bonos autem, otio abstrusos et quasi sepultos, non nisi delationibus et periculis in lucem ac diem proferebant. Tu amicos ex optimis legis, et hercule æquum est esse acceptissimos bono principi qui invisī malo fuerint. Scis, ut sunt diversa natura dominatio et principatus, ita non aliis esse principem gratiorem quam qui maxime dominum graventur. Hos ergo provehis et ostentas quasi specimen et exemplar, quæ tibi secta vitæ, quod hominum genus placeat; et ideo non censuram adhuc, non præfecturam morum recepisti, quia tibi beneficiis potius quam remediis ingenia nostra experiri placet. Et alioquin nescio, an plus moribus conferat princeps, qui bonos esse patitur quam qui cogit. Flexibiles quæcumque in partem ducimur a principe, atque, ut ita dicam, sequaces sumus: huic enim cari, huic probati esse cupimus, quod frustra speraverint dissimiles; eoque obsequii continuatione pervenimus, ut prope omnes homines unius moribus vivamus.*

Bed begge Prøver tildeelte Candidaterne følgende Specialcharakterer:

	Sætraif.	Naturhistorie.	Naturfære.	Geometriske Discipliner.	Mathemat.	Geographie.	Historie.	Religion.	Græff.	Latin.	Latin, Kritisk.	Frans.	Engl.	Danf.
Schmidt	(ug)	ug	mg	mg	mg	ug	ug	ug	ug	mg	mg	mg	mg	mg
Solck	—	mg	mg	mg	ug	ug	ug	ug	ug	ug	mg	ug	mg	mg

Hvorefter Hovedkaraktererne bleve:

Schmidt: Første Karakter.

Solck: Første Karakter med Udmærkelse.

IX. Blandede Efterretninger.

En for det lærde Skolevesen betydningsfuld, længe ønsket og ved forskjellige Forhandlinger tidligere forberedet Foranstaltning blev ifjor (ved allerhøieste Resolution af 22de Juli 1848) iværksat, idet under Navn af Underviisningsinspector en Embedsmand blev ansat, „der sem saadan deels har at udføre Controllen ved Afgangsexamen ved de lærde Skoler, deels ved aarlige Besøg af Skolerne har at føre et stadigt Tilsyn med Underviisningen i bemeldte Skoler og disses Tilstand i det Hele. Efter den Underviisningsinspektoren ved samtlige lærde Skoler tillagte Virksomhed har han i Almindelighed at paasee, at de for Skolerne givne Bestemmelser af alle Vedkommende punktligen overholdes og efterkommes; at Underviisningen i Overeensstemmelse med de foreskrevne Grundsætninger paa den hensigtsmæssigste Maade gjenføres til det fastsatte Maal, og at Proverne i Skolerne afholdes efter de derfor fastsatte Forrifter paa en betryggende og fyldestgjørende Maade.“

„Ligesom Underviisningsinspektoren til Opfyldelsen af de ham paahvilende Embedspligter er berettiget til at fordre enhver Oplysning, han til hine Diemed anseer nødvendig, og til at

anstille enhver Undersøgelse, hvortil han maatte finde Anledning, for at forviise sig om Underviisningens Tilstand, saaledes vil det som en Folge heraf i Almindelighed være Pligt for enhver Skoles Rector at tilveiebringe ham alle de Oplysninger, som han enten igjennem Rectors eller Lærernes Erklæring og Meddelelse, eller ved Foreviisning af Skolens Protocoller og skriftlige Forhandlinger maatte attraae om Skolens og Underviisningens Forfatning. Hvad navnlig angaaer Udførelsen af den Underviisningsinspectorens paa hvilende Control med de lærde Skolers Afgangsexamen, da ville de Beretninger, som Rectorerne forinden Examen's Afholdelse have at afgive til Ministeriet, om hvor stort et Antal Candidater der agter at indstille sig til hver af Examen's tvende Afdelinger, herfra blive ham meddeelte, for at han derefter kan udkaste og igjennem Ministeriet meddele Rectorerne en Fordeling af Dagene, paa hvilke den mundtlige Examen i hver af Skolerne især skal afholdes. Fremdeles vil der ved Udarbejdelsen af det specielle Examen's Schema være at tage Hensyn til, at Underviisningsinspectoren kan gives Leilighed til personlig at overvære saa stor en Deel af de forskjellige Fagprøver som muligt, og, saavidt skee kan, til hans i denne Henseende yttrede Ønsker, ligesom Underviisningsinspectoren endelig vil være berettiget til, dersom han onsker det, som Censur specielt at deeltage i Proven i visse Fag, hvorom i saa Fald Rectorerne ville erholde Underretning ved den ovenomtalte aarligen dem tilhændekommande Bestemmelse af Examen'sdagens Fordeling." — Til denne Post blev under samme Dato Prof. Dr. phil. Madvig, Ridder af Dannebrog, udnævnt: siden Prof. Madvig i November Maaned f. A. blev udnævnt til Minister for Kirke- og Underviisningsvæsenet, er Embedet for Tiden ubesat.

En temmelig vigtig Forandring i de udvidede lærde Skolers Indretning er ved en Circulairstrivelse fra Ministeriet til Rectorerne af 29de Juli f. N. bragt under Forhandling, idet Rectorerne bleve opfordrede til at afgive deres motiverede Betænkning om, „hvorvidt der maatte være Anledning til en saadan Forandring i de ved den provisoriske Plan af 25de Juli 1845 givne Bestemmelser for Underviisningen i de udvidede lærde Skoler, at den 6te Klasse herefter kun blev eetaarig, men den 7de Klasse derimod toaarig, og Mellemtiden altsaa toaarig inellem Afholdelsen af Afgangsexamens 1ste Deel ved Udgangen af 6te og dens 2den Deel ved Udgangen af 7de Klasse“. Jeg har i min Betænkning yttret, at jeg vel anseer en Forandring i det Nærværende*) for ønskelig, men derimod ikke anseer den af Ministeriet foreslaaede Foranstaltning for tilraadelig. De væsentligste Grunde for denne min Mening ere: at de Fag, i hvilke Underviisningen skulde standse ved Udgangen af den eetaarige 6te Klasse, vilde, da de nu skulde have et Aars mindre Underviisning, tilmed paa dette Trin af Skolen (paa hvilket Disciplenes Alder og Modenhed giver samme saa stor Betydning), og da de derved vilde komme til i to (istedetfor eet) Skoleaar at være henlagte (Disciplene vilde i VII Kl. have liden Tid til ved egen Læsning at vedligeholde det Lærte), lide en Indskrænkning, som i det Høieste ved de tvende Fag, Geographie og Naturhistorie, kunde deels taales deels ventes erstattet ved et noget forøget Timeantal i VI Klasse (naar det nemlig antages, at Underviisning i Naturlære og Hebraisk da først skal indtræde i VII Klasse); at derved navnlig Underviisningen i Fransk og Tydsk vilde i Virkeligheden komme paa et lavere Standpunct end det, hvortil den i de

---

*) Imod hvilket jeg ogsaa selv har udtalt mig, navnlig under Forhandlingerne 1845.

fleste Skoler efter den ældre Indretning blev fort*); at i en toaarig VII Klasse en væsentlig Ulempe vilde opstaae deraf, at i de gamle Sprog, med hvad dertil hører, Klassens to Afdelinger skulde have fælleds Underviisning, imedens den ældre formedelst den især paa dette Trin af Skolen betydningsfulde Forstærkning af Timeantallet til disse Sprog maa antages i det første Aar at have gjort en saa betydelig Fremgang i samme, at man enten for denne Afdelings Skyld maa give den yngre Afdeling en Underviisning, til hvilken den ikke er moden og af hvilken den derfor ikke kan have ret Nytte, eller for den yngre Afdelings Skyld maa holde den ældre tilbage og lade Underviisningen blive staaende paa et lavere Standpunct end det, hvortil den bør hæve sig, og som Anordningen foreskriver**.) Jeg har derfor foreslaaet at lade VI Klasse, som hidtil, blive toaarig, og lade Underviisningen i Tydsk, Fransk og Religion fortsættes indtil Udgangen af samme, men derimod lade Geographic og Naturhistorie standse ved Udgangen af det første Aar og da først i deres Sted Naturlære og Hebraisk indtræde; disse 4 Fag skulde da i deres respective Afdeling af Klassen have et noget stærkere Timeantal end det nærværende. Herved vilde den væsentligste Mangel ved det Nærværende, Underviisningsfagernes Mængde, være afhjulpen, idet hver Afdeling nu fik

---

*) Vilde man lade Underviisningen heri fortsætte ogsaa i VII Klasse, saa vilde man derved give denne for mange Fag og opgive den i den provisoriske Plan opstillede rigtige Grundsætning om Fagernes successive Af- og Tilgang.

***) Jeg indseer f. Ex. ikke, hvorledes man vil kunne læse Forfattere som Demosthenes eller især Tragikerne med Disciple, der kun i tre Aar have læst Græsk og overhovedet staae paa det Trin af Modenhed, som kan forudsættes 2 Aar før Udgangen af Skolen. Denne Ulempe er allerede tilstede i den toaarige VI Kl.; men den er efter min Overbeviisning langt mindre der, og saa har man dog i VII Kl. nogen Leilighed til at bøde paa muligen opstaaende Mangler.

2 Fag mindre. Nigtignok vilde derved Afgangsexamen blive deelt i 3 Dele; men jeg skjønner ikke, at deri indeholdes nogen væsentlig Grund imod mit Forslag, da efter den i Ministeriets Skrivelse omhandlede Plan dog skulde ligge 2 Aar imellem denne Examen's tvende Dele; i Praxis opstaaer heller ikke nogen Vanskelighed deraf, fordi Afgangsexamen dog skal holdes hvert Aar, og Forholdet bliver det samme, hvad enten alle VI Klases Disciple examineres paa een-gang i de 5 m i denne Klasse standsende Fag, eller den ene Deel af dem i de 2, den anden i de 3 Fag.

Da det med Hensyn til det almindelige Statsregnskab nu er bestemt, at Finantsaaret for Fremtiden skal regnes fra det ene Aars 1ste April til det næste Aars 31te Marts, skal denne Forandring ogsaa indføres ved de lærde Skolers Regnskaber, saaledes at disse skulle definitivt afsluttes den 30te April hvert Aar og indsendes til Ministeriet inden Udgangen af den paafølgende Juni Maaned.

Under 10de Marts har Hans Majestæt Kongen aller-naadigst bestemt følgende Sagereglement for Adjuncterne ved de lærde Skoler fra 1ste Januar d. A. at regne:

For de 12 ældste Adjuncter	800	Rbd.	aarlig.
— - 14 næste	700	—	—
— - 16 —	600	—	—
— - 20 —	500	—	—
Alle de øvrige	400	—	—

Ved samme allerhøieste Resolution blev Ministeriet be-myndiget til at lade 4 Adjuncter, deriblandt Adjunct ved denne Skole Bryndum, undtagelsesviis, i Betragtning af at de meget længere tilbage i Tiden end nogen af de øvrige Adjuncter have staaet paa den ældre og da i Forhold til

deres Anciennitet i Skolevæsenets Tjeneste uforholdsmæssig ringe Adjunctgage, udbetale en aarlig extraordinær Understøttelse, for Adj. Bryndums Vedkommende af 200 Rbd.; hvorimod for Fremtiden de aarlige Indstillinger om temporære Understøttelser for disse Embedsmænd skulle bortfalde.

Efter dette Gagerement oprykke Adjuncterne efterhaanden efter deres Anciennitet til de heiere Gager indenfor det angivne Forhold, og indtræde paa samme umiddelbart efterat en Vacance er indtruffet. For de af Skolevæsenets Tjeneste udtrædende Adjuncter er det under 30te Juni d. A. fastsat, at deres Gager som Adjuncter ophøre fra den Dato, da de allernaadigst ere beskikkede til et andet Embede, og hvis de derefter vedblive i nogen Tid at give Underviisning i Skolen, vil extraordinær Godtgjørelse være at tilstaae dem, hvilken dog, forsaavidt de befordres til geistligt eller andet Embede, hvori de strax erholde Andeel i Embedets Indtægter, kun vil blive sædvanlig Timebetaling af 2 Mk. for hver virkelig givne Time.

Skolen har i Aaret 1848 havt følgende Indtægter og Udgifter:

Indtægt.

Renter af Skolens rentebærende Formue	48 Rbd. 74 β
Jordebogsafgifter i Korn og Penge	2,122 — 91 -
Af Kolding Kirke	11 — 32 -
Skolecontingenter i Alt	1,437 — 88 -
Af Consumtionskassen i Kolding	24 — " -
Promotionscontingenter	60 — " -
Erstatning for til en Wei afgivet Areal	8 — 17 -
Beholdning fra foregaaende Aar	2,666 — 58 -
Tilskud fra den almindelige Skolefond	7,000 — " -

Summa 13,379 Rbd. 72 β

Udgift.

Faste Gager, Tillæg og Gratificationer . .	7,297 Rbd. 54 β
For Timeundervisning og overskydende	
Antal Timer	770 — 28 -
Pensioner og Understøttelser	2,183 — 32 -
Bibliotheket og de videnskabelige Apparater	665 — 68 -
Bygninger og Inventarium	341 — 66 -
Brændsels- og Belysningsforbrødenheder .	249 — 60 -
Skatter og Afgifter	368 — 19 -
Regnskabsforingen	200 — 62 -
Forskjellige Udgifter (Skoleopbarning, Reengjørelse, Porto, Protocoller, Skrive- materialier, Afskrivning, Programmer og Skolehoitideligheder m. M.)	395 — 75 -
Extraordinære Udgifter	230 — " -
	Summa 12,702 Rbd. 80 β

Rolding lærde Skole, den 20de October 1849.

C. F. Ingerslev.

Bilag til S. 20.

Circularskrivelse til de lærde Skolers Rectorer fra Ministeren for Kirke- og Underviisningsvæsenet.

Efterat jeg ifølge den mig for nogle Maaneder siden overdragne Embedsstilling som Underviisningsinspector ved de lærde Skoler i September Maaned d. N. havde, foruden Metropolitanskolen her i Staden, besøgt de lærde Skoler i Frederiksborg, Odense, Kolding, Ribe, Horsens og Aarhus, nogle rigtignok saaledes, at min Opmærksomhed for en stor Deel maatte være henvendt fornemmelig paa Afgangsexamen, andre i meget kort Tid, var det min Pligt og min Hensigt at afgive til Ministeriet for Kirke- og Underviisningsvæsenet en foreløbig Beretning om min Reise, idet jeg forbeholdt mig, naar jeg ved at besøge flere Skoler og dvæle i nogle med større Ro havde vundet et mere omfattende Grundlag for udførligere Bemærkninger og bestemte specielle Forslag, senere at forelægge disse.

De mellemløbne Begivenheder og Omstændigheder, min Fraværelse paa en Balgreise og dernæst min Deeltagelse først i Universitetets Examina og tildeels samtidig, tildeels derefter i Rigsforsamlingens Forhandlinger, forhindrede mig fra at opfylde min Pligt, indtil jeg uventet kaldtes til den ansvarsfulde Post, jeg i dette Dieblif beklæder, og som jeg ikke har kunnet tiltræde uden stor Frygt for, at mine Kræfter, om end styrkede ved den inderligste Overbeviisning om de til dette Ministeriums Forsorg betroede Anliggendes Vigtighed og Hellighed, ikke skulde være Opgavens Banffelighed vorne. Da jeg nu, hvorvel jeg under Forudsætning af en længere Virksomhed i denne Stilling ingenlunde

opgiver Haabet om at kunne stundom personlig overvære Arbeidet i de lærde Skoler, dog forudseer, at der i den nærmeste Tid ikke vil være Leilighed til paa denne Maade at fortsætte og udvide den begyndte Sagttagelse, har jeg troet, at det maaskee ikke vilde være uden al Nytte, og af de Herrer Rectorer og øvrige Lærere, til hvis vedblivende Vensteb og Velvillie jeg paa det Indstændigste anbefaler mig, ikke vil optages med Misnoie, hvis jeg til Dervedelse meddeelte nogle af de fragmentariske Betragtninger og Bemærkninger om Underviisningen, der paa den ovennævnte Rejse have tilbudt og paatrængt sig, tildeels maaskee ogsaa ere fremkaldte eller gjen- vakte ved at gjenemgaae adskillige Indberetninger o. s. v. Naar jeg erindrer om, hvad der forresten ligger i Sagens Natur, at ingenlunde de samme Bemærkninger have frembudt sig paa alle eller endog de fleste Steder, men den ene hiit, den anden her og stundom fra meget forskjellig Side, behøver jeg neppe videre ud- trykkelig at forsikre om, at der i disse simple, men uforbeholdne Meddelelser ikke ligger eller skal ligge nogensomhelst Censur over bestemte enkelte Skolers Virksomhed eller Tilstand i Almindelighed eller i nogen enkelt Retning. I Meget af hvad jeg har at sige ville mange, navnlig af de Herrer Rectorer, kun finde, hvad de forlængst have erkjendt og fulgt; men det synes mig desuagtet ikke uhenfjægtmæssigt ved Punkter, hvori Afvigelser i Mening og Fremgangsmaade finder Sted, at udtale min Betragtningensmaade i denne almindeligere Form, ogsaa med Hensyn til at styrke Lei- ledningen for og Controllen med mindre erfarne Lærere. Iøvrigt vil jeg i det Hele gaae ud fra og slutte mig til den nu ifølge den provisoriske Plan af 1845 bestaaende eller forberedede alminde- lige Anordning af Skolernes Underviisning, idet Spørgsmaal om mulige Forandringer eller Modificationer i denne maae forbeholdes anden Tid og andet Sted.

1) Det har forekommet mig, som om der enkelte Steder, efterat Underviisningen i Latin er ophørt i de to nederste Klasser og i Græsk i de to næstnederste, medens man paa den ene Side klagede over Mangel paa tilstrækkelig Beseftigelse for Disciplene, paa den anden Side har viist sig nogen Usikkerhed i ret at be- nytte den i disse Klasser ved Udeladelsen af hiin Underviisning

frigjorte Tid til en kraftig Fremmskriden i de øvrige tilbageblevne Fag. Det er af stor Vigtighed ikke blot for at vænne Disciplen til Arbejde, men ogsaa for at lette de følgende Mars Gjerning ved virkelig udført Forarbejde, at der i de to første Klasser i de Gjenstande og de Retninger, der antages at passe for denne Alder, finder en muligst kraftig og concentreret Virksomhed Sted. Der tilbyder sig for denne et ikke ringe Stof, hvad egentlig positiv Kundskab angaaer, først i Bibelhistorien (og Religionslæren), dernæst i Historien og Geographien, i Naturhistorien (hvorvel der i denne vel især bliver at arbejde paa at aabne Diet og Sandsen, men ogsaa paa at samle et vist Forraad af nærliggende Kunstelser) og i Lydst. Det forekommer mig i det Ringeste inconsequent at klage over Mangel paa Beseftigelse og paa samme Tid at dele det første geographiske Coursus efter Jagerslevs mindre Lærebog paa to Klasser, hvorved saa meget mere af dette Fags Stof falder paa den tredie og de følgende Klasser, eller at anvende tre Klasser til at gennemgaae Historien fragmentarisk, da i begge Tilfælde det ganske eensartede Stof ikke betinger nogen Deling og Opfattelse, naar Tiden ikke forlanger den.

Hvad Opfattelsen af mange Timer til samme Læregjenstand angaaer, antager jeg, at just i den Alder, hvor Evnen til at samle og forbinde er ringe, en hyppig, ja daglig Beseftigelse og Opfriskelse af det Modtagne og Tilgængede (f. Ex. i Lydst) er paa sit Sted, og at det ogsaa her er godt, at Disciplen noget hurtigt vinder nogen Sammenhæng og Oversigt, f. Ex. i Geographien ved at have gennemgaaet, om end i den korteste Form, alle Verdensdele paa Kortet. Naar der nu er indvøndt, at ved de fleste af disse Gjenstande kun Hukommelsen eensidig sysselsættes, behøver jeg ikke at dvæle ved, hvilken mangesidig Leilighed der er til Eftertanke og Phantasieens Bækkelse ved at opklare de enkelte Forestillinger, der f. Ex. i Historie og Geographie komme Disciplen imøde i hans Lectier; men der slutte sig dernæst til disse Gjenstande andre, der sysselsætte Disciplens Sjæl paa ganske andre Maader, og i hvilke man kan lade al den forstandsmæssige Opfatning indtræde, som man overhovedet her tør byde og forlange; jeg mener paa den ene Side Regneunderviisningen, ved hvilken

der udentviol ikke er ganske lidet at gjøre med Hensyn til at bringe Færdighed og en forholdsmæssig klar Dpfatning (f. Ex. af Broks Natur), paa den anden Side og ganske særdeles Underviisningen i Modersmaalet, baade forsaavidt den gaaer ud paa at danne Udtrykket ved Læsning og Udenadlæren af passende Stykker, hvis Indhold tillige forklares og tilegnes, og forsaavidt den ligefra de simpleste Dvælses i Rettskrivning og Interpunction udvikler Spirer til grammatikalste Begreber, og endelig ved de første og meest elementære Stiiløvelser (f. Ex. Gjenfortælling i forandret Form) leder til Samling og Beherskning af erhvervede Forestillinger. Den Forstandsbevægelse, der i denne Alder kunde foregaae og virkelig foregik paa Latin og (i anden Klasse) Græsk som Stof, har man i Modersmaalet og Tydsk al fornøden Anledning til at vække; Spørgsmaalet er kun, hvorvidt man her skal gaae og hvilken Retning man skal følge, og dette leder mig til den næste almindelige Bemærkning, naar jeg her blot i Forbigaaende har indstødt den Yttring, at det er en ganske anden Dverveelse, hvorvidt paa enkelte Steder de lærde Skolers to nederste Klasser og gode Realskolers Klasser kunne falde saaledes sammen i deres Underviisning, at de paa det ene Sted kunne ansees for overflødige. Det vil her for en stor Deel komme an paa, hvorvidt Realskolens Underviisningsform nogenlunde kan slutte sig til den i den lærde Skole fra tredje Klasse af følgende Fortsættelse.

2) Ved Behandlingen af Underviisningen i Modersmaalet og i Tydsk i de to nederste Klasser troer jeg at have haft Leilighed til at bemærke en Misforstaaelse, hvorved disse to Sprog i Forening her meer eller mindre opfattes blot eller fortrinlig som grammatikalst Dvælsesmiddel og som saadan satte istedenfor Latin, hvormed hænger sammen en Betragtning af denne Underviisning som den, der direct skal gaae ud paa at indlede og forberede Latinunderviisningen. Af denne Dpfatningsmaade fremgaaer da let i Underviisningen i Modersmaalet en for tidlig, eensidig og overdreven og derved trættende og affrækkende Fremhæven af det reent Grammatiske, og paa enkelte Steder ogsaa en, Disciplenes Alder og Gøne overstigende, efter den største Skarphed i en meget

abstract Form stræbende, Fremstilling af almindelige grammatiske Begreber, hvorved Disciplene dog tilsidst kun lære Definitionens Ord udenad og anvende den paa de just af Læreren brugte Exempler; i Tydsk derimod fremkommer en vis Tilfidesættelse af den Færdighed til med et vist omfattende Glosseforraad let at forståe og oversætte, som i denne Alder kan og bør erhverves, hvilket da ogsaa kan gjentages paa Fransk.

Jeg skal herimod ganske kort opstille den Betragtning og Behandling, jeg antager for den rette og for at ligge til Grund for den provisoriske Plans Anordning, om den end maaskee i Motivterne ikke er ganske tydelig udtrykt. Baaede Dansk og Tydsk skulle i disse Klasser drives for deres egen Skyld og efter deres egen Bestaaffenhed og Krav uden noget som helst direct Hensyn til den følgende Underviisning i andre Sprog, navnlig Latin; men deraf at en god Underviisning i Modersmaalet og Tydsk for disse Fags egen Skyld er gaaet forud og derved Meget klareret, som kommer frem ved ethvert Sprog eller dog ved det ene af de to nævnte Sprog, især det tydske (f. Ex. Forestillingen om Casus, Conjunctiv o. s. v.), skal ved Latinunderviisningens Begyndelse drages Nytte, og ikke blot for denne Nyttes Skyld, men for Lettelsens Skyld ved den hele Sprogunderviisning og fremfor alt for den rigtige og klare Indsigts Skyld selv skal man søge i alle Sprog at fremstille de samme Kategorier paa en og samme Maade, den, som man anseer for den naturlige. I det man altsaa i Dansk lærer Disciplen efter den vedtagne Orthographie at betegne Hovedordet med stort Bogstav, at adstille har og have, at interpungere rigtigt, at skrive sammenhængende (saa at han ikke begynder med da og ingen Efterføttning lader følge), har man en naturlig og nødvendig Anledning til at udvikle grammatikaliske Forestillinger og efterhaanden, især idet et fremmed Sprog træder til, hvori andre Former for de samme Forhold læres, en Opfordring til at danne en efter Disciplenes Alder og Standpunct indrettet Oversigt over Hovedkategorierne, som de vise sig i Dansk. Kræver dette, i Forening med det, der forefæstet i de til Dansk ansatte Timer foretages til Talens Dannelsje, ikke saamegen Tid, som dertil er beregnet, da afforte man Timetallet

for dette Fag. Paa samme Maade lære man Tydsk (siden her just læres hvad Disciplen i Dansk ledes til at mærke), og altsaa med ligelig Opmærksomhed paa det Nødvendige af Formlæren (med foreløbig Kundskab om Formernes syntaktiske Bestemmelse) og paa Ordforraad og den Oversættelsesfærdighed, der snart giver Disciplen Følelsen af en erhvervet Kundskab, som han kan benytte. Hvis Resultatet af Underviisningen i Tydsk i de to nederste Klasser nogensteds viste sig at være, at Disciplen havde lært lidet Tydsk (eller alene tydsk Grammatik), men antoges ved Dvælse paa det Tydske at have lært almindelig Grammatik, vilde jeg være noget ængstelig for Risheden af den sidste Deel af Resultatet, men i alle Tilfælde ansee den nærmeste og første Opgave for ikke løst.

Med Dansk i de nederste og Mellemklasserne tør jeg ikke undlade at tilføie, at jeg som Modsetning til en overdreven abstract Grammatik har truffet paa en vis rhetoriserende Forklaring og Examination over udenad lærte Stykker, der forekom mig at bevæge sig i uklare og ujæffe Bemærkninger og Spørgsmaal, hvis Retning Disciplene ikke naturligen kunde komme efter, uden at Læreren fastholdt det, der virkelig trængte til Forklaring eller naturligen vakte Opmærksomhed.

3) Med den i tredie Klasse begyndende Latinunderviisning kommer det fremfor Alt an paa, idet Læreren benytter de igjennem Dansk og Tydsk vel ikke (som ovenfor bemærket) for Latinens Skyld tilveiebragte men dog tilveiebragte almindelige grammatikalste Forestillinger, at forbinde en noiaagtig Tilagnelse af det strax Nødvendige af Formlæren med en saasnart mulig indtrædende Læsning og med den igjennem denne fremkommende saavel Besiddelse af Ordforraad som Færdighed til at finde sig tilrette i lette Sætninger. Jeg kan ikke noksom indstærpe Nødvendigheden af de tre her antydede Momenter; det første er en livlig, ved hoi, præcis Udtale understøttet, saa at siige Indøvelse i de almindelige Former (hvorimod det forekommer mig lidet hensigtsmæssigt at lade Disciplen langsomt skriftligt øve sig i at sætte Ord i denne eller hiin Casus i Singularis eller Pluralis og kalde dette Stiiløvelser); det Andet, hvorpaa der maa drives, er en tidlig Indsamling af Ordforraad, idet alle læste Ord, (der i en vel-

indrettet Læsebog i første Coursus maae høre til de almindelige i Sproget og selv i en let Forfatter som Cæsar for største Delen høre hertil) fastholdes og erindres, hvert i sin concrete Betydning ved den meest tilsvarende Oversættelse eller ved flere forbundne Oversættelser (duco, fører, leder, ago, fører, driver, sero, bærer, fører), og Forraadet ved Hjælp af en derpaa beregnet Ordfortegnelse afrundes og udfyldes, saa at man hos Disciplen paa et vist Standpunkt, f. Ex. ved Enden af Latinunderviisningens andet Aar, sikkert tør forudsætte Bekjendtskab med en vis Ordreds; det Tredie endelig er Disciplens Dvælse i selv, ved Hjælp af Glosekundskaben, Tagttagelse af den grammatikalste Construction af Sætningen og foreløbig Kundskab om Formernes syntaktiske Brug, og tilsidst af Contexten, at finde sig tilrette i lette latinske Stykker.

En Betingelse for den sidste Fordring er et hensigtsmæssigt Udvalg af det første Stof til Læsning. Ligesom enhver Læsebog i mine Tanker bør begynde med fuldstændige Sætninger, saaledes bør den byde et tilstrækkeligt Omfang af gradviis (skjøndt uden Engsteligheid) i Vanskelighed stigende, men i det Hele let og slet intet Usædvanligt indeholdende Læsestof. At gjøre Læsebogen til en ængstelig beregnet og afdeelt Exempelsamling paa Formlære og Syntax, anseer jeg for et Misgreb. Jeg har selv arbejdet for meget i Grammatik til at jeg kan frygte for Misforstaaelse, naar jeg indstændig indskærper, at Sproget er mere end Grammatik og at Underviisningen bør erindre dette.

Ligesom det i det Hele neppe uden Grund bebreides os, at vi i vor Underviisnings Form lade vore Disciple forholde sig altfor passive og blot modtagende, navnlig i de gamle Sprog, saaledes troer jeg, at denne Form allerede grundlægges ved udelukkende Gjennemgaaen og Foretydning i den første og anden Latinklasse. (Et Sted bemærkede jeg, og nævner det til Advarsel, at Disciplene i den anden græske Klasse, 5te, uden at Læreren mærkede eller hindrede det, misbrugte den dem indrømmede Tilladelse til at nedskrive enkelte Anmærkninger under Gjennemgaaelse til paa en rigtig nok utilfredsstillende Maade at nedskrive Oversættelsen.) Jeg veed vel, at de første Forsøg med at lade Disciplen selv under

Læreren's Beileidning og med hans Hjælp arbeide fig igjennem det nye Pensum tage nogen Tid; men jeg troer, at denne Tidsopoffrelse lønner fig vel og snart. Men ogsaa i de høiere Klasser, tor jeg ikke nægte, at jeg troer, der er Aaledning til at lade Disciplen mere, end almindeligviis skeer, frembringe Forstaaelsen og Dversjættelsen istedetfor blot at lære den. Det har ved Examinationen ogsaa af ellers vel forberedte Dimittender fra Skolen stundom været mig paafaldende, at de, naar de opfordredes til at gjøre Rede for, hvorledes en af dem given friere Dversjættelse af et særegent latin'sk Udtryk fremkom af Ordenes og Phrasens egentlige Betydning, robede kun at have lært hiin Dversjættelse uden at lægge Mærke til denne. Det turde vel være, at der, tildeels som Følge af den til opgivne Pensa indskrænkede Examination ved Universitetet, hiit og her hersker en saa stor Uengstelighed for at Alt læres uoiagtigt, at Disciplen derfor ikke stedes til at gjøre nogen Deel af sit Arbeide paa egen Haand og saaledes ogsaa at udvide sin Læsning. I denne Henseende opfordrer jeg ret til at benytte den skete Forandring, og den Leilighed, der derved er given til at lade en virkelig selvstændig Færdighed og Sikkerhed gjelde som det tilsigtede og ved Proven især veiende Hovedresultat, om end en og anden Bemærkning, der kunde gjøres ved et Sted, skulde være mindre paa rede Haand. Til denne Retning af Underviisningen hører det da ogsaa, at under Examinationen (den daglige og særlige ved visse Leiligheder) Læreren skarpt følger Disciplens Bevægelse og indre Operation under Dversjættelsen og lægger Mærke til, hvor han griber feil, hvori og i hvilken Retning, og just heri vækker hans Opmærksomhed og, naar det ikke hjælper, klarer det ubekjendte og misforstaaede Punkt, og bagefter noiere udfører Forklaringen. Istedenfor denne Examination'sform, i hvilken de sproglige Spørgsmaal væsentligen fremgaae af Disciplens Misgreb eller Usikkerhed eller dog utilfredsstillende Udtryk, bemærkes det ikke ganske sjelden, at Læreren, uden at opsoge Feiltagelsens Grund i Disciplens Forestilling eller dog det Uklare i denne, blot selv giver den rigtige Dversjættelse og derpaa tilføier enkelte grammatikal'ske eller lexikal'ske Spørgsmaal, der staae i temmelig løs Forbindelse med

det foreliggende Sted. Det kan da stundom synes, som om Stedet kun betragtes som Rehfjel og Anledning til igjennem usammenhængende Spørgsmaal at examinere i Grammatik, istedenfor at Grammatiken just skal fremtræde som tjenende og vise sin rette Betydning i at lette og jikkre Forstaaelsen, hvorved endda er at bemærke, at den grammatiske, navnlig syntaktiske, Regel oftest maa gives skarpere og bestemtere, naar den skal anvendes paa det concrete Tilfælde. Forsaaavidt nu Forstaaelsen skal lægge sig for Dagen i en rigtig Oversættelse som Resultat, er det rigtigt at Disciplen veiledes og holdes til at forbinde den muligste Trostfab og nøiagtig Tilslutning til Textens Ord med et sprogrigtigt dansk Udtryk; men for at dette kan skee, maa man ofte tillade Disciplen først at tilendebringe en maaskee noget for ordret Oversættelse, hvori hans Opfatning af Texten trolig afspeiler sig, og derpaa at gå paa denne. Intet forfeiler mere Hensigten end en hyppig afbrydende, stykkeviis berigtigende og omformende Mellemtalen af Læreren, hvorved Disciplen rives ud af sin egen Forestillings Bevægelse og en usikker, stundom usammenhængende Oversættelse fremkommer, der hverken ret er Disciplens eller Læreren. At det forresten er af stor Bigtighed, at Læreren selv oversætter, giver sine Bemærkninger og fremsætter sine Spørgsmaal i correct, sammenhængende og livlig (men ikke steiende) Form, behøver jeg ikke at bemærke. Særdeles uheldig indvirker paa Disciplen en sig selv afbrydende Blanding af Oversættelse og Anmærkninger, hvorunder Sammenhæng og Tankegang ganske gaaer tabt. Naar det enkelte ved Disciplens Forsøg og Læreren's Hjælp og Tillæg er gjennemarbejdet, vil en god, Forbindelse og Overgange antydende, Oversættelse lede til at overskue og fatte det Hele og indprente det.

Hvad her er bemærket om Underviisningen i Latin, finder naturligviis ogsaa Anvendelse paa Underviisningen i Græsk.

Med Hensyn til Behandlingen af Kundskaben om Aldtidens Stats- og Livs-Indretninger og dens Litteratur især i de udvidede Skolers sidste Klasser, er det af Bigtighed, at af det antiqvariske Stof det virkelige Betydelige og Væsentlige fremhæves i en nogenlunde sammenhængende Form (hvad Rom angaaer i det Hele med en bestemt Periode, den senere udviklede og historisk bekjendte Stats

Tidsalder for Die) og at hertil knyttes alene de Enkeltheder, som Læsningen af Skribenter opfordrer til at tage med, og at i Litteraturhistorien det, der har faaet en almindelig Betydning som Forbillede og Mønster og som betegnende nye Retninger, især hvad der endnu er opbevaret i hele Værker, fortrinlig kommer i Betragtning. Simonides og Bacchylides, Theopomp og Sphorus ere for Ikke-Philologen Navne, Pindar eller Polybius Skikkelser og Typer i Litteraturen.

Jeg kan ikke forlade Underviisningen i de gamle Sprog uden at udtale, hvormegget det ligger mig paa Hjerte, at de yngre Lærere ret føle og indsee, at en omfattende og til fuld Sikkerhed og rigtig Taft uddannet Kundskab, der kun erhverves og vedligeholdes ved idelig fortjat, opmærksom, ikke altfor langsom Læsning af gamle Forfattere, med anden Dvælse, er en unndværlig Betingelse for en livlig, i Udtrykket af Regler og i Meddelelsen af Bemærkninger klar og sikkert gribende Underviisning, hvori Exemplet altid er paa rede Haand og dannes og vendes efter den øieblikkelige Anledning, og at jeg derfor ret opfordrer saavel dem, der som Philologer skulle blive ved Skolerne, som dem, der ellers have overtaget Noget af Underviisningen i disse Sprog, til ikke at lade sig nøie med det Maal af Læsning og Sagttagelse, som de medbragte til Skolen, og med en vis Routine i Formulærens Stof og i Syntarens Regler.

4) Ved den historiske Underviisning forekommer det mig, som om den Stilling, der nogle Steder gives den udførligere Gjennemgaaelse af Fædrelandets Historie, idet den indskydes imellem det første fragmentariske Course af den almindelige Historie og det senere udførligere og sammenhængende, ikke er den rette, da Forudsætningen for en klar Opfatning af Danmarks Historie i Forhold til Omgivelserne og med Hensyn til den indre Udvikling ikke endnu her ere tilstede. Just fordi Disciplen i Danmarks Historie skal føres dybere ind, forekommer det mig, at den i denne Form (efterat en fragmentarisk-biographisk Oversigt er medtaget ved første Course) bør opsættes indtil den kan slutte sig til det europæiske Statssystems sammenhængende Historie. Med Hensyn til den hele historiske Underviisnings Afslutning især i de udvidede Skoler

(Hvor der navnlig er fundet Vanskelighed ved Fordelingen, hvis 6te Klasse blev eenaarig, 7de toaarig), skulde jeg tillade mig den Bemærkning, at det forekommer mig som om det turde være det Bedste og ganske tilladeligt, at man ved det sidste Mars Repetition af Middelalderens og den nyere Tids i saamange Specialstater opløste Historie fortrinsviis holdt sig (foruden Fædrelandet) til de ledende Hovedstater, Frankrig, England og Tyskland, i visse Perioder Spanien, Rusland og Nederlandene, og af de øvrige Staters Historie blot gjentog og befæstede de Punkter, der gribe ind i den almindelige Historie og høre til Betegnelsen af den store Udviklingsgang, samt under denne Repetition dvælede ved de kulturhistoriske Momenter, saasom de politiske Former, Religionstilstand, Litteratur, Handel o. s. v. Bistnok maatte da ogsaa Examinationen ved Afgangsexamen indrettes herefter; men hertil vilde, troer jeg, en kyndig Inspection og Examencontrol gjerne byde Haanden, naar der isørigt ingen Tvivl var om, at det Hele før Repetitionen var gennemgaaet ordentligt. At forresten ogsaa her Detaillen i de mindre vigtige Partier indskrænkes til det Nødvendige, er vel overalt erkjendt for ønskeligt. Hvad de vigtigere Partier angaaer, vil vel ingen kunne indvende Noget imod, at under den sammenhængende Gjennemgaaelse ved indgribende Begivenheder en noget fyldigere og derved klarere og livligere Fremstilling gives og deri noget mere Detail medtages; men Sparksomhed med det Navne- og Aarsaals-Detail, der fordres bevaret i Hukommelsen, kan dog ikke noksom indskræpes, især i de lidet fremtrædende Mellem-partier, hvorimod klar Fastholden af det hele, Begivenhederne omfattende, synkronistiske Ræk af Hovedpunkter aldrig tør savnes. Den samme Forsigtighed turde der i Geographien med Hensyn til de topographiske og statistiske Enkelt-heder (navnlig Tal og saakaldte Mærkværdigheder) endnu paa nogle Steder være Anledning til at bringe i Grindring. Naar den iagttages og naar de nederste Klasser her benyttes til at lægge et godt Grundlag (især ved at bringe Billedet af Landenes Configuration og af de væsentligste physiske og topographiske Punkters Beliggenhed ret fast ind i Phantasien og Hukommelsen ved Hjælp af just derpaa beregnede Kort med faa Navne), er der

Grund til at antage, at den geographiske Underviisning i de høiere Klasser i nogle Skoler, hvor den har to Timer ugentlig igjennem alle Klasser, kan indskrænkes.

5) Med Hensyn til den mathematisk Underviisning skal jeg tillade mig at henstille til nogle Læreres Dverveelse, om ikke Bestræbelsen for en stringent Form kan have ledet til en for det tidligere Stadium altfor abstract Fremstilling, uden at Disciplen efterhaanden ved Sandseliggjørelse og concret Anskuelse ledes hen til den strengere Skikkelse af Forestillingen; medbragte jeg større mathematisk Indsigt, vilde jeg vel endog yttre nogen Tvivl om den videnskabelige Gyldighed af meget vanskelige Beviser for de elementære Operationer med Tal, som jeg har seet efter en Lærebogs Anviisning indøvede ved den allerførste Begyndelse af den egentlige Arithmetik. Dgsaa ved den foreløbige praktiske Regneøvelse troer jeg at det er meget vigtigt ved Sandseliggjørelse, Anvendelse paa concrete Exempler og overhovedet Opsættelse af Forestillingen i forskjellige Skikkelser at gjøre denne fra Begyndelsen af klar og sikker for Disciplene.

6) Ved den i de udvidede Skoler indførte Underviisning i Naturlære antager jeg, at Lærerne i det Væsentlige ere enige i, at man i Skolen især maa gaae ud paa en klar Anskuelse og Opfatning af de experimentalt paaviselige Grundfakta, uden at turde forsøge en mathematisk stringent Fremstilling eller, naar denne ikke kan gives i det Hele, at vakle imellem den og den experimentale og, om jeg saa maa sige, factiske. Hvorvidt der i denne Underviisning med virkelig Nytte og uden Dveranstængelse kan, foruden Grundtrækkene af den mekaniske og kemiske Physik, til hvilke Dele ogsaa Planen for Realskolen i Aarhus indskrænker sig, meddeles mere end i alt Fald de alleralmindeligste Hovedsætninger af Optiken, ønsker jeg særdeles overveiet af Lærerne, der ikke ville overse, at en rolig tilegnet Indsigt i Noget, der dog har en vis Afslutning, er bedre end en mindre grundig Optagelse af et mere omfangsrigt Stof. De samme Hensyn kræve efter min Mening høilig, at Astronomien strengt holdes inden de i den provisoriske Plan antydede Grændser og behandles som Tillæg til den mathematisk Underviisning.

Om den naturhistoriske Underviisning afholder jeg mig i dette Dieblif fra Bemærkninger, da der i de om den indkomne Beretninger foreligger et ikke endnu i Forbindelse med Specialkyndige gjenmemarbeidet Stof.

Idet jeg nu saaledes henstiller ovenstaaende Bemærkninger til Dhr. Rectorer og ved deres Medvirkning til de øvrige vedkommende Læreres Dverveielse, tvivler jeg ikke paa, at de i ethvert Tilfælde i dem ville see et Beviis paa den levende Interesse, hvormed jeg altid har omfattet og uden Hensyn til Embede og Stilling altid vil omfatte den vigtige Gjerning, der er dem betroet, og til hvis Udførelse jeg vil ønske, at der i den Stilling, der i dette Dieblif er mig betroet, maa gives mig Evne og Kraft, som jeg føler Villie, til at yde dem Understøttelse.

Kjøbenhavn, den 23de Decbr. 1848.

Med Høiagtelse og Erbødighed
J. N. Madvig.

